

גמרא סדורה

מסכת כתובות

פרק א' - "בְּתוּלָה נְשִׂאת"

לימוד מסכת זו מוקדשת
לרפואת מו"ר
הרב מרדכי בן רבקה שטרנברג שליט"א

המהדורה המאהיבה את הגמרא על לומדיה
מעניקה חווית הצלחה ושמחה
מאפשרת לימוד מהיר ובהיר בעיון ובהבנה

בהצלחה - יגעת ומצאת - תאמין!!!

להארות והערות

דניאל ברק ווינט

טל' - 0526071122

דוא"ל vinetdb81@gmail.com

עתניאל ד.ג. הר חברון 9040700

כל הזכויות על הניקוד, הפיסוק והחלוקה לסוגיות ופסקאות
שמורות לעמותת "וכל בניך לימודי ח'ד" ולדניאל ברק ווינט.

ח' תמוז תשפ"ב

מסכת כתובות פרק א' – "בתולה נשאת"

1. ב, א-ב

רס"י

מתני'

בתולה נשאת ליום הרביעי.
תקנת חכמים היא שתנשא
ברביעי בשבת כדמפרש טעמא:
שפעמים בשבת. בתולה קאי:
בשני ובחמישי. אחת מעשר
תקנות שתקן עזרא בבבא קמא
בפרק מרובה (דף פב.) מפרש
לכולהו. ולכך תקנו שתנשא
ברביעי שאם היה לו טענת
בתולים ישכים לבי"ד בעוד כעסו
עליו [ואם יש שהות בינתים יש
לחוש] שמא יתפייס ותתקרה
דעתו ויקיימנה ושמא היא זינתה
תחתיו ונאסרה עליו כדילפינן
(סוטה דף כח.) מונסתר והיא
נטמאה ומתוך שיבא לבית דין
יתברר הדבר כשיצא הקול שמא
יבואו עדים. ובגמ' פריך
ותינשא באחד בשבת:

גמ'

לפי ששנינו כו'. לקמן מקשי
עלה:
הגיע זמן ולא נישאו. לקמן
בפרק אע"פ תנן נותנין לבתולה
שנים עשר חדש משתבעה הבעל
והזהיר על הנישואין לפרנס
עצמה בתכשיטין. לפרנס
קנדיר"ר בלע"ז. ולא למנה
שלשים יום:
הגיע זמן. זה ולא נישאו לחופה
לקמן מפרש שעכב הבעל:
אוכלות משלו. שהבעל חייב
במזונות אשתו מתקנת בי"ד
כדלקמן בפרק נערה (דף מו.):
ואוכלות בתרומה. אם כהן הוא
והיא בת ישראל שהכהן מאכיל
את אשתו תרומה כדילף (לקמן
דף נז.) מוכהן כי יקנה נפש:
לכך שנינו בתולה נשאת כו'.
להודיע שתקנת חכמים מעכבתו
מלכנוס ואין עכבה זו שלו:
מריה דאברהם כו'. תמה על
דברי רבו ואמר מריה דאברהם
מה זה היה לשמואל לומר כן
ועוד שחלה רב יוסף ושכח
תלמודו ותוהה על דבריו
הראשונים:
תלי תניא בדלא תניא. תולה
טעם משנה שנויה במשנה שאינה
שנויה:
ומקשינן לרב יוסף הי תניא והי
לא תניא הא תניא והא תניא. זו
שנויה וזו שנויה:
אלא תלי תניא דמפרש טעמא
בדתניא דלא מפרש טעמא.
משנתינו טעמא מפורש בתוכה
כדי שישכים לבית דין והגיע זמן
אין שום טעם מפורש בה לומר
מפני מה אם הגיע זמן באחד
בשבת אינו מעלה לה מזונות:
ותינשא באחד בשבת. כולה רב
יוסף קאמר לה:
ועכשיו ששנינו שקדו. ובשביל
תקנה זו הוא מעוכב מלכנוס
באחד בשבת מעתה אותה
ששנינו כו':
לפיכך. רב יוסף מסיים לה
משמיה דנפשיה ומסבריה ואמר
לפיכך הואיל ולמדנו שהמעוכב
מחמת אונס אינו חייב לזונה
חלה הוא כו':

בא

מתניתין

בתולה - נשאת ליום הרביעי,

ואלמנה - ליום החמישי,

שפעמים בשבת בתי דינין יושבין בעיירות: ביום השני,

וביום החמישי,

שאם היה לו טענת בתולים - היה משכים לבית דין.

גמרא

אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל:

מפני מה אמרו: "בתולה נשאת ליום הרביעי"?

לפי ששנינו: "הגיע זמן ולא נישאו - אוכלות משלו,

ואוכלות בתרומה" (כתובות נז.).

יכול הגיע זמן באחד בשבת - יהא מעלה לה מזונות?

לכך ששנינו: "בתולה נשאת ליום הרביעי".

אמר רב יוסף:

מריה דאברהם!

תלי תניא בדלא תניא!

הי תניא, והי לא תניא?

הא תניא, והא תניא!

אלא:

תלי תניא דמפרש טעמא, בדתניא דלא מפרש טעמא.

אלא,

אי איתמר, הכי איתמר:

אמר רב יהודה אמר שמואל:

מפני מה אמרו: "בתולה נשאת ליום הרביעי ...

שאם היה לו טענת בתולים - היה משכים לבית דין?"

ותנשא באחד בשבת, שאם היה לו טענת בתולים - היה משכים לבית דין!

שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל,

שיהא טורח בסעודה שלשה ימים: אחד בשבת,

ושני בשבת,

ושלישי בשבת,

וברביעי - כוֹסָה.

ועכשיו ששנינו: "שקדו" - אותה ששנינו: "הגיע זמן ולא נישאו - אוכלות משלו,

ואוכלות בתרומה",

הגיע זמן באחד בשבת, מתוך שאינו יכול לָנוֹס - אינו מעלה לה מזונות.

לפיכך: חלה הוא,

או שחלתה היא,

או שפירסה נדה - אינו מעלה לה מזונות.

ואיפא דבְּעִי לָהּ מִיבְּעִיא:

חלה הוא - מהו?

התם - טעמא מאי? משום דאָנִים,

והקא נמי - הא אָנִים,

או דלָמָא:

התם - אָנִים בתקנתא דתקינן ליה רבנן,

הקא - לא?

רפ"י

הא קאימנא. הנני מזומן :
נסתחפה שדהו. לשון מטר
 סוחף (משלי כח) נשטפה שדך.
 כלומר מזלך גרם כי מהיום אני
 מוטלת עליך לזון :
פשיט רב אחאי. הך בעיא
 ממתניתין דקתני לא נישאו ולא
 קתני לא נשאו דלישתמע
 שהבעלים מעכבים :
אלא לא נישאו. הן לבעלים תלה
 העכבה בנשים :
ואידי דתנא רישא בדידהי.
 נותנין לבתולה שנים עשר חדש
 ולאמנה שלשים יום :

ואם תמצ' לומר: חלה הוא - מעלה לה מזונות,
 חלתה היא - מהו?
 מצ' אמר לה: אנהא הא קאימנא,
 או דלמא:
 מצ' אמרה ליה: 'נסתחפה שדהו'?

ואם תמצ' לומר: אמרה ליה: 'נסתחפה שדהו',
 פירסה נדה - מהו?

ב, בשעת ווסתה - לא תיבעי לה, ^דלא מצ'יא אמרה ליה: 'נסתחפה שדהו'.
 כי תיבעי לה: שלא בשעת ווסתה - מאי?
 כיון דלא בשעת ווסתה הויא - מצ'יא אמרה ליה: 'נסתחפה שדהו',
 או דלמא:
 כיון דאיכא נשי דקא משנייא ווסתיהו - כשעת ווסתה דמי?

פשיט רב אחאי:

"הגיע זמן ולא נישאו - אוכלות משלו, ואוכלות בתרומה".

'לא נשאו' - לא קתני,

אלא: **"לא נישאו"**.

היכי דמי?

אי דקא מעכבן אינהי - אמאי **"אוכלות משלו, ואוכלות בתרומה"**?

אלא לאו, דאיתגיס כי האי גוונא, וקתני: **"אוכלות משלו, ואוכלות בתרומה"**.

אמר רב אשי:

לעולם אימא לה: כל אונסא - לא אכלה,

ודקא מעכבי אינהו,

ובדין הוא דאיבעי ליה למיתני: 'לא נשאו',

ואידי דתנא רישא בדידהי, תנא נמי סיפא בדידהי.

2. ב, ב – ג, א

רפ"י

ולענין גיטין אינו כן. אלפיכך קאי דאשמעינן שעכבת האונס פוטרטו מן המזונות לענין גיטין אין טענת אונס מועלת אם נתן גט לאשתו ע"מ אם לא אבא עד זמן פלוני יהא גט [ונאנס] ולא בא הרי זה גט ואינו יכול לומר אונס הייתי:

אלמא קסבר אין אונס בגטין. אין טענת אונס בגיטין ולקמיה מפרש טעמא:

אינו גט. ואם אין לה בנים זקוקה ליבם:

מת הוא דאינו גט. דהא לא שויא גיטא עד י"ב חדש והוא מת בתוך הזמן ומאן קא מגרש לה מהשתא אין המתים מגרשים:

מת הוא דאינו גט. משום דאין גט לאחר מיתה אבל משום אונס אחרינא לא מפקע גיטא אלמא אין אונס בגטין דאי סלקא דעתך חלה נמי אינו גט ניתני חלה וכל שכן מת שאין אונס גדול מזה:

היא גופא קמ"ל. כלומר האי דתנא מת לאו לדיוקא דילה תניה למידק הא חלה הרי זה גט אלא לאשמעינן היא גופא דאין גט לאחר מיתה ואפי' בלא תנאי כגון האומר לאשתו הרי זה גיטך לאחר מותי אינו גט לפוטרה מן היבם:

זה גיטך אם מתי. שכיב מרע שכתב גט לאשתו באחד מן הלשונות הללו זה גיטך אם מתי או זה גיטך מחולי זה משיפסוק חולי זה (מעלי) משמע והוא מת מאותו חולי לא אמר כלום שהרי משפסק אינו בחיים ואינו יכול לגרש:

דלמא. הא דאיצטריך סיפא אם לא באתי וכי' לאפוקי מדרבותינו איצטריך דפליגי עלה ואמרי דאין גט לאחר מיתה הוא דכיון דכתוב בגט זמן כתיבתו הוא מוכיח שכך אמר לה אם לא באתי לאותו זמן יהא גט למפרע מהיום דאי לא משוה גיטא עד שנים עשר חדש למה כתב יום כתיבת הגט בתוכו לכתוב אם לא באתי לר"ח פלוני יהא גט:

התירוה לינשא. בלא חליצה לההיא דאם לא באתי:

זמנו של שטר מוכיח עליו. לא לחנם נכתב זמנו לתוכו אם לא להודיע שמיום הכתיבה והמסירה הוא מגרשה אם לא יבא לאותו זמן הלכך אע"ג דלא כתב זה גיטך מהיום אם לא באתי כ"י כמאן דכתב מהיום דמי ובבבא בתרא (דף קלו) אמרה רבי יוסי דתנן הכותב נכסיו לבנו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה ואם לא כתב מהיום אינה מתנה רבי יוסי אומר אינו צריך:

אלא מסיפא. גמר רבא דאין אונס בגיטין:

הרי זה גט. ואע"ג דאין אונס גדול ממיתה אלמא אין אונס בגיטין והוא הדין לחלה:

דלמא מת דוקא. דכל עצמו שכתב לה גט מחמת כן כתב לה שאם ימות יהיה גט למפרע שלא תיזקק ליבם ובהאי אונסא לא ניחא ליה למיבטל גיטא אבל באונסא אחרינא דניחא ליה לבטולי גיטא ביה אימא לך יש אונס בגיטין:

ופסקיה מברא. הנהר הפסיקו שהיתה המעבורת מצד העיר ולא יכול לעבור:

חזו דאתאי. שבאתי:

לא שמיא מתיא. והוי גיטא ואם רצתה תינשא לאחר וגם לכהונה נפסלת מהיום:

]"לפיכך: חלה הוא,

או שחלתה היא,

או שפירסה נדה - אינו מעלה לה מזונות"].

אמר רבא:

ולענין גיטין - אינו כן.

אלמא קסבר רבא:

אין אונס בגיטין.

מנא ליה לרבא הא?

אילימא: מהא דתנן: **"הרי זה גיטי, אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש",**

ומת בתוך שנים עשר חדש - אינו גט (גיטין עו:).

"מת" - הוא דאינו גט,

הא חלה - הרי זה גט.

ודלמא לעולם אימא לך: חלה נמי - אינו גט!

והיא גופא קא משמע לן: דאין גט לאחר מיתה.

"אין גט לאחר מיתה" -

הא תנא ליה רישא: **"הרי זה גיטי אם מתי",**

"הרי זה גיטי מחולי זה",

"הרי זה גיטי לאחר מיתה" - לא אמר כלום!

דלמא לאפוקי מדרבותינו,

דתנא:

"דרבותינו התירוה להנשא",

ואמרינן: מאן **"דרבותינו"?**

אמר רב יהודה אמר שמואל:

בי דינא דשרו משחא.

סברי לה כרבי יוסי, דאמר: זמנו של שטר מוכיח עליו.

ואלא מסיפא: **"מעבשיו, אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש",**

ומת בתוך שנים עשר חדש - הרי זה גט.

"מת" - והוא הדין לחלה.

דלמא: **"מת"** דוקא,

דלא ניחא ליה דתפול קמי יבם!

אלא מהא:

דההוא דאמר להו: אי לא אתינא מיכן ועד תלתין יומין - ליהוי גיטא.

אתא בסוף תלתין יומין ופסקיה מברא,

אמר להו: חזו דאתאי, חזו דאתאי.

אמר שמואל:

לאו שמיא מתאי.

ודלמא: אונסא דשכיח שאני,

דכיון דאיבעי ליה לאתנאי, ולא אתני - איהו דאפסיד אנפשיה!

אלא:

רבא סברא דנפשיה קאמר,

משום צנועות,

ומשום פרוצות.

גא

"משום צנועות" - דאי אמרת: דלא להוי גט,

זימנין דלא אגיס,

וסברה דאגיס - ומיעגא ויתבה.

"משום פרוצות" - דאי אמרת: לא להוי גיטא,

זימנין דאגיס,

ואמרה: לא אגיס,

ואזלא ומינסבא - ונמצא גט בטל, ובניה ממזרים.

ומי איכא מידי דמדאורייתא לא להוי גט,

ו"משום צנועות ומשום פרוצות" - שרינן אשת איש לעלמא?!

אין, כל דמקדש - אדעתא דרבנן מקדש,

ואפקעינהו רבנן לקידושי מיניה.

אמר ליה רבינא לרב אשי:

תינח - קדיש בכספא,

קדיש בביאה - מאי איכא למימר?

שויה רבנן לבעילתו בעילת זנות.

איכא דאמרי:

אמר רבא:

וכן לענין גיטין.

אלמא קסבר רבא: יש אונס בגיטין.

מיתיבי:

"הרי זה גיטיך אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש",

ומת בתוך שנים עשר חדש - אינו גט.

"מת" - הוא דאינו גט,

הא חלה - הרי זה גט!

לעולם אימא לך: חלה - נמי אינו גט,

והיא גופה קא משמע לן: דאין גט לאחר מיתה.

"אין גט לאחר מיתה" - הא תנא ליה רישא!

דלמא לאפוקי מדרבנותינו.

תא שמע:

"מעבשיו, אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש",

ומת בתוך שנים עשר חדש - הרי זה גט.

מאי לאו, הוא הדין לחלה!

לא, "מת" דוקא,

דלא ניחא ליה דתפול קמי יבם.

תא שמע:

מההוא דאמר להו: אי לא אתינא מכאן ועד שלשים יום - ליהוי גיטא.

אתא בסוף תלתין יומין ופסקיה מברא,

ואמר להו: חזו דאתאי, חזו דאתאי.

ואמר שמואל: לא שמייה מתיא!

אונסא דשכיח שאני,

דכיון דאיבעי ליה לאתנויי, ולא אתני - איהו הוא דאפסיד אנפשיה.

רש"י

זימנין דלא אגיס. והוי גיטא:

וסברה. דלמא אגיס ואינו גט

ותדאג להינשא:

ומינסבא. וכשיבא ויאמר

נאנסתי נמצא גט בטל ובניה מן

האחרון ממזרים לפיכך אמרו

יהא גט:

דמדאורייתא לא הוי גיטא.

שמצינו טענת אונס מן התורה

שנאמר (דברים כב) ולנערה לא

תעשה דבר:

כל המקדש. כל המקדש אשה על

דעת שהנהיגו חכמי ישראל

בישראל הוא מקדשה שיהיו

קיימין קידושין לפי דברי

חכמים ויהיו בטילים לפי דברי

חכמים על ידי גיטין שהכשירו

חכמי:

ואפקעהו רבנן לקידושין.

כשיבא גט כזה אחריהם:

תינח. למימר אפקעתא כדקדיש

בכספא דנימא גט זה עוקר

הקידושין ועושה מעות מתנה

מעיקרן:

קדיש בביאה מאי. אפקעתא

מעיקרא איכא בשלמא על ידי גט

כשר אע"פ שהקידושין קיימים

עד עכשיו גזירת הכתוב היא

שהגט כורתו ומתיר איסורו

מכאן ולהבא אבל זה שאינו גט

מן התורה ואתה מכשירו מפני

דעתו של זה שקידשה על דעת

חכמים ושביטלו על פי חכמים

צריך אתה לומר שמעיקרן לא

יהו קידושין ואי קדיש בביאה

ואתה עוקר קידושין למפרע מה

תהא על ביאתו:

שויה רבנן לבעילתו. למפרע על

ידי גט שהוא מדבריהם בעילת

זנות ויש בהן כח לעשות כן שהרי

הוא תלה בהן. שמעתי כל רבותי

מפרשים דקדיש בכספא

דקידושי דרבנן נינהו ואי אפשר

לומר כן חדא דגזירה שוה היא

קיחה קיחה משדה עפרון

(קידושין דף ב.) וכל הלמד

מגזירה שוה כמו שכתוב מפורש

הוא לכל דבר ועוד אי דרבנן

נינהו היאך סוקלין על ידו

ומביאין חולין לעזרה על שגגתן

וסוף סוף כי קא משנינן שויה

רבנן לבעילתו בעילת זנות על

כרחך צריך אתה לפרש כמו

שפירשתי שהקידושין נעקרין

מעיקרן ולא מכאן ולהבא

והמפרש לומר שויה רבנן לכל

מקדשי בביאה בעילת זנות טעות

גמור הוא ובא להתיר אשת איש

המתקדשת בביאה בלא גט מן

הטעם הזה ולא מצינו זאת

בהתלמוד:

וכן לענין גיטין. אלפיכך קאי

דטענינן טענת אונס בתנאי הגט

להפקיעו:

3. ג, א

רס"י

שבת דין קבועין בכל יום.
כלומר שקביעות כל הימים
שוה:
והא בעינן שקדו. שיהא טורח
בסעודה שלשה ימים:
דטריח ליה. אם טרח לפני
השבת ותיקן צורכי סעודה
כונסה באחד בשבת או בשני
בשבת:

[**בתולה נשאת - ליום הרביעי**].

אמר רב שמואל בר יצחק:
לא שנו אלא מתקנת עזרא ואילך,
שאין בתי דינין קבועין אלא בשני ובחמישי,
אבל קודם תקנת עזרא, שבת דין קבועין בכל יום - אשה נשאת בכל יום.

"קודם תקנת עזרא"!
מאי דהוה הוה!

הכי קאמר: אי איכא בתי דינין דקבועין האי דנא קקודם תקנת עזרא - אשה נשאת בכל יום.

הא בעינן "שקדו"!

דטריח ליה.

4. ג, א

רפ"י

מאי שקדו. היכן שנינו שקדו דמקשינן לה הכא אי משום דאמר שמואל לעיל לית לן לאותביה מינה לאמוראה אחרנא:

ומן הסכנה ואילך. לקמן מפרש לה:

ובשני לא יכנוס. בשביל אותה סכנה ואין צריך לעקור בשבילה תקנת חכמים אלא יום אחד ויהיה טורח מיהת שני ימים בצורכי סעודה:

ואם מחמת האונס. לקמן מפרש:

תחלה. אם ביאה ראשונה היא מפרישין אותה ממנו לילי שבת:

נהגו. בתמיה סכנת נפשות היא ואת אמרת נהגו לכנוס ביום שלישי אבל מיעקר רביעי לגמרי לא עקרו:

ניעקריה. ויתקנו להם ימים אחרים:

ולדרוש להו דאונס שרי. דנבעלת באונס אינה נאסרת על בעלה דילפינן לקמן בפרק ד' (דף נא:) מוהיא לא נתפשה ולא לימסרו נפשיהו למיתה:

איכא פרוצות. דאי מקילינן להו עבדי ברצון ונאסרות על בעליהן:

ואיכא נמי כהנות. שנאסרות על בעליהן אף באונס ואינהו מסרן נפשיהו למיתה דאשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה ולקמן בפרק ד' (שם) ילפינן לה:

וליעקריה. הואיל וזמנינן דאיכא סכנה:

בשלישי נמי אתי ובעיל. כיון דידע שהתחילו לנהוג בשלישי:

מספיקא לא עקר נפשיה. כיון דלאו קביעות גמור הוא על ידי תקנת ב"ד ספיקא היא לו אם יש נישואין היום בעיר ולא עקר נפשיה לבא בעיר:

["הא בעינן "שקדו"!"]

מאי "שקדו"?

ג,ב

דתניא:

"מפני מה אמרו: 'בתולה נשאת ליום הרביעי'?"

שאם היה לו טענת בתולים - היה משכים לבית דין.

ותנשא באחד בשבת, ואם היה לו טענת בתולים - היה משכים לבית דין!

שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל,

שיהא אדם טורח בסעודה שלשה ימים: אחד בשבת,

ושני בשבת,

ושלישי בשבת.

וברביעי - כונסה.

ומסכנה ואילך - נהגו העם לכנוס בשלישי,

ולא מיחו בידם חכמים.

ובשני - לא יכנוס,

ואם מחמת האונס - מותר.

ומפרישין את החתן מן הפלה לילי שבת תחלה,

מפני שהוא עושה חבורה."

מאי "סכנה"?

אילמא: דאמר: "בתולה הנשאת ליום הרביעי - תיהרג" - "נהגו"?! לגמרי ניעקריה!

אמר רבה:

דאמר: "בתולה הנשאת ביום הרביעי - תיפגעל להגמון תחלה".

האי "סכנה"?! אונס הוא!

משום דאיכא צנועות דמסרן נפשיהו לקטלא,

ואתנין לידי סכנה.

ולידרוש להו דאונס שרי!

איכא פרוצות.

ואיכא נמי, כהנות.

וליעקריה!

שמדא עבד דבטל,

ותקנתא דרבנן מקמי שמדא לא עקרינן.

אי הכי,

בשלישי נמי אתי ובעיל!

מספיקא לא עקר נפשיה.

5. ג, ב – ד, א

רפ"י

התם נהגו. משמע רובם נהגו:
הכא מותר. לא גרסינן לכתחילה
 והכי קא מתמה הכא מותר קתני
 דמשמע אם ימלך איש יחידי
 בבית דין יתירו לו אבל נהגו לא
 קתני:
שר צבא בא לעיר. ויחטפו צורכי
 סעודה מאשר ימצאו:
וחליף. לאחר רביעי:
לעכב. עד יום רביעי של שבת
 הבא:
בשלישי לכונוס. למה נתיר לו
 לקדום כל כך שלא יטריח
 בסעודה אלא יום אחד ומיעקרא
 תקנתא דשקדו:
איספרווא דידיה. חיל משרתיו
 המכניס לו צורכי סעודה בלשון
 לעז הירנני"ש:
כדתניא. חתן שמת אביו בשני
 ואין יכול להמתין עד למחר
 שצריך להשהות את המת עד
 שיכנסו לחופה:
ויינו מזוג. במים שיהא ראוי
 לשתיה ושוב אינו מתקיים:
אביו של חתן או אמה של כלה.
 דוקא נקט אביו של חתן שהוא
 הטורח בצורכי סעודה ואמה של
 כלה היא המכניסה לה תכשיטין
 לפיכך אם יעבור המועד שוב אין
 מכין להם והתירו להם להכניס
 את המת לחדר שלא יקברוהו
 דאם כן חלה אבילות על האבל
 בסתימת הגולל כדלקמן ושוב
 לא יוכל לכונוס עד שיעבור
 האבילות:
ופורש. ויקברו את המת מיד
 דכיון דחלה עליו חתונה הויא
 לגביה כרגל ולא אתיא אבילות
 וחיילא ונוהג שבעת ימי המשתה
 כו':
וכל אותן הימים. של ימי
 המשתה ושל אבילות:
הוא ישן כו'. ואין מתיחדין זה
 עם זה שמא יבעול ואבל אסור
 בתשמיש המטה כדילפינן באלו
 מגלחין (מו"ק דף טו.) ואף
 בשבעת ימי המשתה שהן כרגל
 נוהג הוא אבילות של דברי
 צינעא דהיינו איסור תשמיש
 כדלקמן:
ואין מונעין. בשביל האבילות
 אין אוסרין עליה תכשיטיה שלא
 תתגנה על בעלה:
כל שלשים יום. ואע"פ שהן ימי
 אבילות לשאר בני אדם וכל שכן
 משלשים ואילך:
דליכא איניש דטרח. אם יפסידו
 מה שהכינו:
שנתן מים על גבי בשר. שוב
 אינו ראוי למוכרו במקולין:
בכרך. שכיחי אינשי טובא ויש
 קופצים הרבה:
אלא דרב חסדא. דמפליג בין נתן
 ללא נתן:
היכי משכחת לה. לא בכרך ולא
 בכפר:

"ובשני - לא יכנוס,

ואם מחמת האונס - מותר".

מאי "אונס"?

אילימא: הא דאמרן - התם קרי ליה "סכנה",
 והכא קא קרי ליה "אונס"!

ותו,

התם "נהגו",

הכא "מותר"!

אמר רבא:

דאמר: שר צבא בא לעיר.

היכי דמי?

אי דאתי וחליף - לעכב!

לא צריכא, דאתי וקבע.

בשלישי מיהא לכונוס!

אספרווא דידיה בשלישי קאתו.

ואיבעית אימא:

מאי "מחמת האונס"?

כדתניא:

"הרי שהיה: פתו אפוי,

וטבחו טבוח,

ויינו מזוג,

ונתן אביו של חתן,

או אמה של כלה: מכניסין את המת - לחדר,

ואת החתן ואת הכלה - לחופה,

ובועל בעילת מצוה ופורש,

ונוהג שבעת ימי המשתה,

ואחר כך נוהג שבעת ימי אבילות.

וכל אותן הימים: הוא - ישן בין האנשים,

והיא - ישנה בין הנשים.

ואין מונעין תכשיטין מן הכלה כל שלשים יום".

ודוקא "אביו של חתן או אמה של כלה" - דליכא איניש דטרח להו,
 אבל איפכא - לא.

אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא:

לא שנו אלא שנתן מים על גבי בשר,

אבל לא נתן מים על גבי בשר - מזדבן.

אמר רבא:

ובכרך: אף על פי שנתן מים על גבי בשר - מזדבן.

אמר רב פפא:

ובכפר: אף על פי שלא נתן מים על גבי בשר - לא מזדבן.

ואלא דרב חסדא - היכי משכחת לה?

אמר רב אשי:

כגון מתא מחסיא,

דמפקא מכרך,

דא,

ומפקא מכפר.

רש"י

דמפקא מכרך ומפקא מכפר.
מוצאה מכלל כרך ומוצאה מכלל
כפר גדולה מכפר וקטנה מכרך:
תניא כרב חסדא. דמוקי לה
בנתן מים על גבי בשר:
וכן מי שפירסה אשתו נדה.
בכניסתה לחופה:
הוא ישן כו'. ואין נאמנין זה עם
זה:
בין כך ובין כך. בין יש אונס בין
אין אונס:
לא יבעול. בעילה ראשונה:
לא בערב שבת כו'. בליל שבת
מפני שעושה חבורה:
ולא במוצ"ש. לקמן מפרש:

תניא כוותיה דרב חסדא:

"הרי שהיה: פתו אפויה,

וטבחו טבוח,

ויינו מזוג,

ונתן מים על גבי בשר,

ומת אביו של חתן,

או אמה של כלה: מכניסין את המת - לחדר,

ואת החתן ואת הכלה - לחופה,

ובועל בעילת מצוה ופורש,

ונוהג שבועת ימי המשתה,

ואחר כך נוהג שבועת ימי אבילות.

וכל אותן הימים: הוא - ישן בין האנשים,

ואשתו - ישנה בין הנשים.

וכן מי שפירסה אשתו נדה: הוא - ישן בין האנשים,

והיא - ישנה בין הנשים.

ואין מונעין תכשיטין מן הכלה כל שלשים יום.

בין כך ובין כך - לא יבעול לא בערב שבת,

ולא במוצאי שבת."

6. ד, א-ב

רס"י

מסייע ליה. הא דקתני דאסור בתשמיש בשבעת ימי המשתה שהן לו כרגל:
של צינעא. שאינו ניכר לבריות שהוא אבל בכך:
לא שנו. דאין נאמנין להתייחד:
אלא שלא בעל. דתקיף ליה יצריה:
דבעל עסקינן. דקתני בועל בעילת מצוה לפני קבורת המת:
כי קאמר. רבא לא שנו אפירסה אשתו נדה קאמר דכיון דנדה חמורה בעל מהימן עלה דלא אתי לזולתי באיסור כרת:
הא וכן קתני. קס"ד אכולה מילתא דאבילות מדמינן ליה ובאבילות דבעל עסקינן:
ה"ק כו'. כלומר כי קאמר וכן אחוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים קאמר ולעולם הך בשלא בעל קאי:
קילא ליה. לעבור עליה מנדה דאבילות לא מהימנת ליה ואנדה מהימנת ליה:
מלאכות שהאשה עושה לבעלה. לקמן תני לחו בפרק אע"פ:
חוץ ממוציגת הכוס. להושיט לו:
והצעת המטה והרחצת פניו כו'. שדרך קירוב וחיבה הן ובאין לידי הרגל דבר:
אין אדם רשאי לכופ את אשתו. בימי אבלה כשמות אביה או אמה:
פוקסת. מעברת שרק על פניה:
מוזגת לו. ולא חיישינן להרגל דבר אלמא אבילות חמירה ליה:
כאן באבילות דידיה. לעולם אבילות קילא ליה מנדה והני מתניתא הכי מתרצן הא דקתני לעיל הוא ישן בין האנשים כו' באבילות דידיה והך דקתני מוזגת לו כו' באבילות דידה קאי דקתני אין אדם רשאי לכופ כו' אלמא באבילות דידה קיימינן שאינה רוצה לכחול ולפקוס והיינו טעמא דמוזגת דאם יתגבר יצרו עליו כיון דאבילות דידה הוא אינה שומעת לו:
והא אביו של חתן כו'. אלמא באבילות דידה נמי אחמיר תנא דלעיל:
כי קתני. אמה של כלה אשאר אמוכניסיה המת לחדר אבל הוא ישן בין האנשים אבילות דחתן קאי:
ונוהגת עמו אבילות. אלמא מדלא קתני באבילות דידה הוא ישן בין האנשים שמע מינה חמיר ליה ולא שני לן: ה"ג תני באבילות דידה הוא ישן כו':

אמר מר:

"הוא - ישן בין האנשים, והיא - ישנה בין הנשים".

מסייע ליה לרבי יוחנן,

דאמר רבי יוחנן:

אף על פי שאמרו: "אין אבילות במועד" - אבל דברים של צינעא נוהג.

דרש רב יוסף בריה דרבא משמיה דרבא:

לא שנו אלא שלא בעל,

אבל בעל - אשתו ישנה עמו.

והא הכא, דבעל עסקינן,

וקתני: "הוא - ישן בין האנשים,

והיא - ישנה בין הנשים"!

כי קאמר - א"פירסה אשתו נדה".

הא "וכו" קתני!

דב,

הכי קאמר: וכן מי שפירסה אשתו נדה ולא בעל: הוא - ישן בין האנשים, ואשתו - ישנה בין הנשים.

למימרא: דאבילות קילא ליה מנדה.

והאמר רבי יצחק בר חנינא אמר רב הונא:

כל מלאכות שאשה עושה לבעלה - נדה עושה לבעלה,

חוץ: ממוציגת הכוס,

והצעת המטה,

והרחצת פניו ידיו ורגליו,

ואילו גבי אבילות:

תניא:

"אף על פי שאמרו: "אין אדם רשאי לכופ את אשתו: להיות פוקסת, ולהיות פוקסת",

באמת אמרו: "מוזגת לו הכוס,**ומצעת לו המטה,****ומרחצת לו פניו ידיו ורגליו"!"**

לא קשיא:

כאן - באבילות דידיה,

כאן - באבילות דידה.

והא: "אביו של חתן או אמה של כלה" קתני!

כי קתני - אשארא.

ומי שאני בין אבילות דידה לאבילות דידה?!

והתניא:

"מי שמת חמיו או חמותו - אינו יכול לכופ את אשתו: להיות פוקסת, ולהיות פוקסת,

אלא כופה מותו,**ונוהג עמה אבילות.**

וכו היא שמת חמיה או חמותה - אינה רשאה: להיות פוקסת,

ולהיות פוקסת,

אלא כופה מותה,

ונוהגת עמו אבילות!"

רפ"י

הכי גרסינן והא עמו קתני מאי
לאו עמו במטה. אלמא אאבילות
דידיה נמי מהימן:
לא עמו בבית. וטעמא לאו
משום דמהימן נקט לה אלא
לאשמועינן דאין אבילותו מוטל
עליה אלא בפניו משום כבודו וכן
הוא אין אבילותה מוטל עליו
אלא לפניה ולכבודה:
כדאמר ליה רב לחייא בריה.
כשמת חמיו באפה נהוג
אבילותא כו':
פלוגתא דרבי אליעזר ורבי
יהושע. במועד קטן:
גולל. זהו כסוי של ארון המת:

תני באבילות דידיה: הוא - ישן בין האנשים,
ואשתו - ישנה בין הנשים.

הא "ובו" קתני!

כי קתני - אכחול ואפירכוס.

והא "עמו" קתני,
מאי לאו, עמו במטה!

לא, עמו בבית.

וכדאמר ליה רב לחייא בריה:
באפה - נהוג אבילותא,
דלא באפה - לא תנהוג אבילותא.

רב אשי אמר:
מי קמדימית אבילותא דהכא לאבילותא דעלמא?!
אבילותא דעלמא - חמיר, ולא אתי לזלולי ביה,
אבילות דהכא - כיון דאקילו רבנן, אתי לזלולי ביה.

מאי קולא?
אלימא דקתני: "נועל בעילת מצוה ופורש" -
התם משום דלא חל עליו אבילותא,
אי לרבי אליעזר - עד שיצא מפתח הבית,
אי לרבי יהושע - עד שיסתם הגולל!

אלא דקתני: "נוהג שבעת ימי המשתה,
ואחר כך נוהג שבעת ימי אבילות".

7. ד, ב – ה, א

רס"י

משום חשבונות. שאם יכנס למוצאי שבת יעשה סעודה בלילה ויחשוב בשבת מהו צריך להוציא וכתוב ודבר דבר (ישעיהו נח):

מפקחים. מוציאין לאור: **פיקוח.** פושקונברמ"ש בלעז: **טרטיאות.** פלטי מלכים ושלטונים:

ללמדו אומנות. מצוה הוא דכתיב (קהלת ט) ראה חיים עם אשה אשר אהבת למוד אומנות שתחיה הימנו עם התורה ואמרין בקידושין (דף כט.) שאביו חייב ללמדו אומנות: **שמא ישחוט בן עוף.** בשבת לצורך מוצאי שבת שיהא טרוד וישכח שהוא שבת:

שחל להיות בשני בשבת. שצריך להרבות בסעודה אחר השבת שהוא ערב יום כפורים: **ידחה.** לשלישי בשבת שמא ישחוט בן עוף לצורך סעודת מחר:

אית ליה רווחא. לשחוט בלילה שהסעודה אינה עד למחר: **הכא לית ליה רווחא.** שהסעודה בלילה אחר השבת משחשיכה מיד:

אמר מר:

"בין כך ובין כך - לא יבעול, לא בערב שבת, ולא במוצאי שבת."

בשלמא **"בערב שבת"** - משום חבורה, אלא **"במוצאי שבת"** - אמאי לא?

אמר רבי זירא:

הא, משום חשבונות.

אמר ליה אביי:

וחשבונות של מצוה - מי אסירי?!

והא רב חסדא ורב המנונא דאמר תרוייהו:

חשבונות של מצוה - מותר לחשבון בשבת!

ואמר רבי אלעזר:

פוסקין צדקה לעניים בשבת!

ואמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן:

הולכין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות לפקח על עסקי רבים בשבת!

ואמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי יוחנן:

מפקחין פיקוח נפש בשבת!

ואמר רב שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן:

הולכין לטריטיות ולקרקיות לפקח על עסקי רבים בשבת!

ותנא דבי מנשיא:

"משדכין על התינוקות ליארס בשבת,**ועל התינוק ללמדו ספר,****וללמדו אומנות!"**

אלא,

אמר רבי זירא:

גזירה שמא ישחוט בן עוף.

אמר ליה אביי:

אלא מעתה,

יום הכפורים שחל להיות בשני בשבת - ידחה,

גזירה שמא ישחוט בן עוף!

התם, דלנפשיה - לא טריד,

הכא, דלאחרים - טריד.

אי נמי,

התם - אית ליה רווחא,

הכא - לית ליה רווחא.

השתא דאתית להכי,

"ערב שבת" - נמי גזירה שמא ישחוט בן עוף.

8. ה, א

רס"י

ולא חיישינן לאיקרוי דעתא.
 אם לא ימצא לה בתולים לא
 חיישינן שיתקורר כעסו בהאי
 פורתא:
ונבעלת בחמישי. משתחשך
 ברביעי ותיכנס ליל חמישי:
ברכה לדגים. פרו ורבו ומלאו
 את המים כו' (בראשית א):
הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם.
 פרו ורבו ומלאו את הארץ
 (שם):
טעמא משום ברכה. אבל מאן
 דלא קפיד אברכה משום
 איקרוי דעתא לא חיישינן
 משום האי פורתא:
ברכה דאדם עדיפא ליה. ומיהו
 בששי לא תנשא בתולה דבזמן
 ארוך עד שני בשבת דאתו דייני
 חיישינן לאיקרוי אבל מרביעי
 עד חמישי לא חיישינן:
למחר משכים לאומנתו והולך.
 שאין משתה אלמון באלמנה
 אלא יום אחד כדלקמן בפירקין
 (דף ז.):
חמישי בשבת. יום חופה:
וששי בשבת. חיבת ביאה:
אדם בטל. למי"ד ברכה דאדם
 עדיפא אף זו תיבעל בששי למי"ד
 משום שקדו נבעלת בחמישי
 דהא לא ישכים לאומנתו:

איבעיא להו:

בתולה נשאת - ברביעי,

ונבעלת - ברביעי,

ולא חיישינן לאיקרוי דעתא,

או דלמא:

בתולה נשאת - ברביעי,

ונבעלת - בחמישי,

דחיישינן לאיקרוי דעתא?

תא שמע:

דתני בר קפרא:

"בתולה נשאת - ברביעי,**ונבעלת - בחמישי,****הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים.****אלמנה נשאת - בחמישי,****ונבעלת - בששי,****הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם."**טעמא משום **"ברכה"**, אבל משום איקרוי דעתא - לא חיישינן.

אי הכי,

אלמנה - נמי תיבעל בחמישי,

הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים!

ברכה דאדם - עדיפא ליה.

ואי נמי,

משום **"שקדו"**.

דתניא:

"מפני מה אמרו: 'אלמנה נשאת - בחמישי,**ונבעלת - בששי'?"****שאם אתה אומר: 'תיבעל בחמישי' - למחר משכים לאומנתו והולך לו.****שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל:****שיהא שמח עמה שלשה ימים: חמישי בשבת,****וערב שבת,****ושבת."**מאי איכא בין **"ברכה"** ל**"שקדו"**?

איכא ביניהו:

אדם בטל.

אי נמי,

יום טוב שחל להיות בערב שבת.

9. ה, א-ב

רס"י

גדולים מעשה צדיקים ממעשה
יצירת שמים וארץ. ומשום בר
קפרא נקט לה דאיירי לעיל
באגדה:

אף ידי. חדא יד:

מקדש. מעשה ידי צדיקים
הוא:

הכי קאמר. האי ומעשה ידי
במעשה הצדיקים כתיב שקרוין
מעשה שלהם מעשה ידי של
הקב"ה וה"ק ומעשה ידי דהוא
מעשה הצדיקים מגיד הרקיע
שהרקיע מעיד עליהם לבריות
שהם צדיקים שמתפללין על
הגשמים ומטר יורד:

יתד. קבילי"י בלע"ז:

יניח אצבעו. שהיא שפוייה
כיתד:

מ"ט. כלומר במאי דומות
כיתדות:

אי נימא דמחלקן. שמחולקות זו
מזו ואינן מחוברות יחד:

חדא חדא למילתיה. קושיא
היא כל אחת יש בה צורך ואף
בצורכי גבוה:

זו זרת. מן הקטנה מודדין זרת
של חושן:

זו קמיצה. מאצבע שאצל
הקטנה מתחילין לקמוץ חופה
שלש אצבעות על פס ידו
הקמיצה והאמה והאצבע
וקומץ:

זו אמה. מהגדולה מודדין אמת
בנין ואמת כלים:

זו אצבע. למותן דמים של חטאת
דכתיב ביה באצבעו (ויקרא ד):

זה גודל. לבהן יד דאהרן (שם ח)
ודמצורע (שם יד):

משופות. אגוישיד"ש בלעז:

אליה. בשר שבסוף האוזן:

נכוית תחילה לאברים. רכות
ודקות ליכוות מכולם והכי נמי
אמרינן במסכת ע"ז (דף לח).
האי עובד כוכבים דחריך רישא
שרי למיכל אפילו מריש אודניה
ואע"פ שממהר ליבשל:

דרש בר קפרא:

גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ,

דאילו במעשה שמים וארץ -

כתיב: "אף ידי יסדה ארץ, וימיני טפחה שמים" (ישעיהו מח, יג),

ואילו במעשה ידיהם של צדיקים -

כתיב: "מכון לשבתך פעלת ה', מקדש אדני פוננו ידך" (שמות טו, יז).

השיב בבלי אחד, ורבי חייא שמו:

"ויבשת ידיו יצרו" (תהלים צה, ה)!

"ידו" כתיב.

והכתיב: "יצרו"!

אמר רב נחמן בר יצחק:

יצרו אצבעותיו,

כדכתיב: "כי אראה שמיך מעשה אצבעתיך, ירח ומוכבים אשר פוננתה" (תהילים ח, ד).

מיתבי:

"השמים מספרים כבוד אל, ומעשה ידיו מגיד הרקיע" (תהילים יט, ב)!

הכי קאמר:

מעשה ידיהם של צדיקים - מי מגיד?

הרקיע,

וכמאי ניהו?

מטר.

דרש בר קפרא:

מאי דכתיב: "ויתד תהיה לה על אוזנה" (דברים כג יד)?

אל תקרי: "אזנה", אלא: "על אוזנה",

שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון - יניח אצבעו באזניו.

הב,

והיינו דאמר רבי אלעזר:

מפני מה אצבעותיו של אדם דומות ליתידות?

מאי טעמא?

אילימא: משום דמחלקן - כל חדא וחדא למילתיה עבידא,

דאמר קר: "זו זרת,

זו קמיצה,

זו אמה,

זו אצבע,

זה גודל"!

אלא: מה טעם משופות פיתידות?

שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון - יניח אצבעותיו באזניו.

תנא דבי רבי ישמעאל:

"מפני מה: אוזן - בולה קשה,

והאליה - רכה?

שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון - יכוף אליה לתוכה".

תנו רבנן:

"אל ישמע אדם לאזניו דברים בטלים,

מפני שהן נכוות תחלה לאיברים".

¹ ויתד תהיה לה על אוזנה והיה בשבתך חוץ וקפדתה בה ושבת וכסית את צאתך

10. ה, ב - ז, א

רפ"י

מהו לבעול בתחלה. לא שמיע
להו הך מתנייתא דלעיל איני
שמיע להו ומיבעיא להו הלכה או
אין הלכה:

מיפקד פקיד. כמו פקדון כנוס
ועומד ואינו נבלע בדופני הרחם
להיות יציאתו על ידי חבורה
אלא שהפתח נעול בפניו ופותחין
לו ויוצא:

או חבורי מיחבר. דם בתולים
היוצא על ידי חבורה הוא בא
שהדופן מתפרק מחברו:

אם תימצא לומר מיפקד פקיד.
ואין בו משום חבורה כוונת
המוציא למאי לדם הוא צריך
ומתכוין להוציאו:

ושרי. דהא מיפקד פקיד:
או דלמא לפתח מתכוין. והרי
הוא כבנין ואסור:

ואם תימצא לומר לדם הוא
מתכוין. ולא לפתח ומיהו על
כרחך פיתחא ממילא הוי:

הלכה כרבי יהודה. בדבר שאין
מתכוין ואסור:

או כר"ש. ומותר וא"ת פסיק
רישיה ולא ימות הוא הא פרכינן
לה לקמן ומשנינן יש שבקאיין
בהטיה ואין דם יוצא ואף אין
פתח נפתח הלכך לאו פסיק
רישיה ולא ימות הוא:

ואת"ל הלכה כרבי יהודה.
אכתי איכא למיבעי דקיימא לן
(שבת ד' קו.) כי אמר רבי יהודה
במתקן אבל במקלקל אינה
מלאכה ויש לשאול על פתח זה
אם תקון הוא אצלה או קלקול
הוא אצלה שהבתולה חשובה מן
הבעולה: ואת"ל מקלקל הוא
ל"ג דאי מקלקל לדברי הכל
מותר שאין לך מקלקל חייב
אלא חובל ומבעיר אליבא דרבי
שמעון והכא לא חובל הוא דהא
באת"ל דם מיפקד פקיד בעי לה
ואזיל:

ודם ממילא קא הוי. הוא אינו
מתכוין להוציאו אבל הוא יוצא
ונמצאת חבורה נעשית שלא
בכוונה:

הלכה כרבי יהודה. בדבר שאינו
מתכוין ושמה מתקן הוא
ואסור:

או הלכה כר"ש. דדבר שאין
מתכוין מותר:

ואם תימצא לומר הלכה כרבי
יהודה. קלקול הוא ומותר או
תקון הוא ואסור ואפי' אם
קלקול הוא יש למצוא צד איסור
אם בדבר שאין מתכוין סבירא
לן כרבי יהודה ובמקלקל
בחבורה סבירא לן כר"ש דמחייב
דאמרינן כל המקלקלין פטורין
חוץ מחובל ומבעיר ואוקימנא
כר"ש בפרק האורג (שבת קו.):

הלכה כרבי יהודה במקלקל.
ומותר דכי אמר רבי יהודה דבר
שאין מתכוין אסור במתקן אבל
במקלקל לא אמר:

או הלכה כר"ש. דמקלקל
בחבורה חייב כיון דתימצא לומר
הלכה כר' יהודה בדבר שאין
מתכוין דאסור:

בנהרדעא. מקומו של שמואל:

איבעיא להו:
מהו לבעול בתחלה בשבת?

דם -

מיפקד פקיד,

או:

חבורי מיחבר?

ואם תימצא לומר: "דם מיפקד פקיד" -

לדם הוא צריך, ושרי,

או דלמא:

לפתח הוא צריך, ואסיר?

ואם תימצא לומר: "לדם הוא צריך", ופתח ממילא קאיתי -

הלכה כרבי שמעון, דאמר: "דבר שאין מתכוין - מותר",

או:

הלכה כרבי יהודה, דאמר: "דבר שאין מתכוין - אסור"?

ואם תימצא לומר: הלכה כרבי יהודה -

מקלקל הוא אצל הפתח,

או:

מתקן הוא אצל הפתח?

איכא דאמרי:

ואם תימצא לומר: "דם חבורי מיחבר" -

לדם הוא צריך, ואסור,

או דלמא:

להנאת עצמו הוא צריך, ושרי?

ואם תימצא לומר: "להנאת עצמו הוא צריך", ודם ממילא קאיתי -

הלכה כרבי יהודה,

או:

הלכה כרבי שמעון?

ואם תימצא לומר: "הלכה כרבי יהודה" -

מקלקל בחבורה,

או:

מתקן בחבורה הוא?

ואם תימצא לומר: "מקלקל בחבורה" הוא -

במקלקל -

הלכה כרבי יהודה,

או:

הלכה כרבי שמעון?

איתמר:

בבי רב אמרי:

רב - שרי,

ושמואל - אסר.

בנהרדעא אמרי:

רב - אסר,

ושמואל - שרי.

אמר רב נחמן בר יצחק:

רפ"י

וסימניך. שלא תטעה להחליף שמעתתא דבי רב לנהרדעא ודנהרדעא לדבי רב:
אלו מקילין לעצמן. דבי רב שצריכים לעשות כדברי רבן אומרים שרבן התיר ונהרדעא העושים כשמואל רבן אומרים שמואל התיר:
ורב שרי. בתמיה אלמא דבר שאין מתכוין מותר סבירא ליה:
מסוכריא דנזייתא. סתימת נקב גיגית שמוציאין השכר דרך הנקב וסותמין אותו בבלאי בגדים:
אסור להדוקה. משום סחיטה:
מודה ר"ש כו'. אבל כאן יש שבקיאם בהטייה כדלקמן:
הלכה כרבי יהודה. באין מתכוין:
בלא גברי. בלא אמוראי אליבא דרב ואליבא דשמואל אלא רב ושמואל גופיהו:
להך לישנא דאמרת דם מיפקד פקיד. והאיסור משום פתח הוא:
מקלקל הוא אצל הפתח. ובמקלקל מודה רבי יהודה:
מקלקל בחבורה הוא. ורב סבר לה כרבי יהודה אף במקלקל בחבורה לקולא דקא פטר בה רבי יהודה:
שלא הגיע זמנה לראות. מסכת נדה אמר אימתי הגיע זמנה לראות משיגעו ימי הנעורים:
נותנין לה ארבעה לילות. שכל דמים שתראה בהן מחמת תשמיש מחזקינן להו בדם בתולים:
עד שתחיה המכה. כל זמן שאינה משמשת בלא דם לא חיתה המכה:
הגיע זמנה לראות. ולא ראתה:
לילה הראשון. אפילו לבעילות הרבה:
מאי לאו. הנך ארבעה לילות עד מוצאי שבת דקתני להכי תני להו דאי לא בעל בעילה גמורה מצי למיבעל וכל דם שהוא מוציא תמיד בהערותיו הוו דם בתולים ושמעין מינה נמי דמותר לבעול בחבורה בשבת:
והא ארבעה לילות עד מוצאי שבת קתני. ולא משכחת ליה לבר משבת דהא ברביעי ניסת ויש כאן לילי חמישי וששי ושבת ומוצאי שבת:
אי כשבעל. ולא אתא לאורויי לן אלא היתר דם בתולים האי דנקט עד מוצאי שבת מאי קמ"ל ליתני נותנין לה ארבעה לילות על כרחך משום בעילת שבת נקט לה:
שמשי צורות. והאי נמי דלמא מחבל פורתא ומספיקא לא אסרינן ליה:

וסימניך: אלו - מקילין לעצמן,
 ואלו - מקילין לעצמן.

ורב שרי?!

והאמר רב שימי בר חזקיה משמיה דרב:
 האי מסוכריא דנזייתא - אסור להדוקה ביומא טבא!

בההוא - אפילו רבי שמעון מודה,
 דאבוי ורבא דאמרי תרנויהו:
 מודה רבי שמעון ב"פסיק רישיה ולא ימות".

והא אמר רב חייא בר אשי אמר רב:
 הלכה כרבי יהודה.

ורב חנן בר אמי אמר שמואל:
 הלכה כרבי שמעון.

ורב חייא בר אבין מתני לה בלא גברי:
 רב אמר: הלכה כרבי יהודה.
 ושמואל אמר: הלכה כרבי שמעון!

לעולם, רב כרבי יהודה סבירא ליה,
 להך לישנא דאמר: דם מיפקד פקיד - מקלקל הוא אצל הפתח,
 להך לישנא דאמר: דם חבורי מיחבר - מקלקל בחבורה הוא.

מתיב רב חסדא:

**"תינוקת שלא הגיע זמנה לראות ונשאת - בית שמאי אומרים:
 נותנין לה ארבעה לילות.
 ובית הלל אומרים:
 עד שתחיה המכה.
 הגיע זמנה לראות ונשאת - בית שמאי אומרים:
 נותנין לה לילה הראשון.
 ובית הלל אומרים:
 עד מוצאי שבת ארבעה לילות."**

וב, מאי לאו, דאי לא בעל - מצי בעיל אפילו בשבת!

אמר רבא:
 לא,
 לבר שבת.

אמר ליה אבוי:
 והא "עד מוצאי שבת ארבעה לילות" קתני!

אלא אמר רבא:
 כשבעל.

אי כשבעל - מאי קא משמע לן?

קא משמע לן: דשרי למיבעל בשבת,
 כדשמואל.

דאמר שמואל:
 פירצה דחוקה - מותר ליכנס בה בשבת,
 ואף על פי שמשי צורות.

מתיב רב יוסף:
"חתן - פטור מקרית שמע לילה הראשון,

עד מוצאי שבת, אם לא עשה מעשה.

רפ"י

מאי לאו. האי דפטור ליה מק"ש בלילי שבת משום דטריד במצוה דבעי למיבעל והעוסק במצוה פטור מן המצוה:
דטריד דלא בעל. מצטער שלא בעל:

משום דטריד פטור. בתמיה ומשום צער פטור מאחר שאינו מחשב לעסוק במצוה:

שנאמר בהן פאר. פארך חבוש עליך (יחזקאל כד) ואבל מעולל בעפר קרנו וראשו ואין זה פאר לתפילין: [אלא אמר רבא ודאי לא מצית לתרוצי הא דחתן פטור מק"ש משום דלא מצי בעיל דא"כ לא הוה פטור דהא לא טריד בדבר מצוה:

תנאי היא. בעילת חבורה בשבת ומאן דאסר לבעול בשבת כתנאי אמרה לשמעתיה דאיכא תנא אחרינא דאסר למיבעל דתנא חדא כו']:

פטור. מקרית שמע:
שלישי חייב. דשבת הוא ואסור לבעול:

ואב"י. אמר לך הנך תנאי נמי בטירדא פליגי והאי דפטור ליה מק"ש לאו משום דשרי למיבעל אלא קסבר המצטער צער של מצוה פטור מקריאת שמע ולא דמי לאבל דטריד טירדא דרשות שאין צערו מצוה אע"פ שאבילותו מצוה ומאן דמחייב סבר טירדא לא פטר [ורבא אמר דבמותר לבעול פליגי והני תנאי כהני תנאי]:

בהטייה. שמטין לצדדין ואין מוציאם דם:

אם כן. דבקיאים:
טורד למה. מהו טרדו להפטר מק"ש:

בקי מותר. לבעול בשבת דלא פסיק רישיה ולא ימות הוא:
רוב בקיאיין הן. הילכך סתמא לאו פסיק רישיה ולא ימות הוא:

מאי לאו, דטריד דבְּעֵי לְמִיבְעֵל!

אמר ליה אב"י:

לא, דטריד דלא בעיל.

אמר ליה רבא:

ומשום טירדא - פטור!?

אלא מעתה, טבעה ספינתו בים - הכי נמי פטור!?

וכי תימא: הכי נמי,

והאמר רבי אבא בר זבדא אמר רב:

אבל - חייב בכל המצוות האמורות בתורה,

חוץ מן התפילין,

שנאמר בהן 'פאר'² (יחזקאל כד יז)!

אלא אמר רבא:

תנאי היא,

דתנא חדא: "אם לא עשה מעשה בראשון - פטור אף בשני,

בשני - פטור אף בשלישי",

ותנאי אידך: "ראשון ושני - פטור,

שלישי - חייב".

ואב"י?

התם נמי - בטירדא פליגי.

והני תנאי - כי הני תנאי,

דתנאי:

"הבונים את הבתולה - לא יבעול בתחלה בשבת,

וחכמים מתירין".

מאן חכמים?

אמר רבה:

רבי שמעון היא,

דאמר: "דבר שאין מתכוין - מותר".

אמר ליה אב"י:

והא מודה רבי שמעון ב"פסיק רישיה ולא ימות"!

אמר ליה:

לא כהללו בכליין שאין בקיאיין בהטייה,

אלא יש בקיאיין בהטייה.

אם כן, טורד למה?

לשאינו בקי.

יאמרו: בקי - מותר,

לשאינו בקי - אסור!

רוב בקיאיין הן.

² האנק דם מתים אבל לא תעשה פארך חבוש עליך ונעליך תשים ברגליך ולא תעטה על שפם ולחם אנשים לא תאכל

רפ"י

שושבינין למה. מאחר שיש בקיאתן לבעול בלא דם הא דתניא לקמן (דף יב.) היו מעמידין להן שני שושבינין אחד לו ואחד לה כדי למשמש את החתן ואת הכלה כלומר לבקר אחריהם שלא ינהגו בה רמאות בטענת בתולים ואי בקיאתן בהטייה מה שושבינין מועילין: **מפה למה.** לברר את הבתולים וליטעמך ל"ג אלא ה"ג שושבינין למה מפה למה: **אמר ליה שמא יראה ויאבד.** שמא לא יטה ויוציא דם ויאבדנו ויאמר לא מצאתי דם דאילו בהטייה אם בא לטעון תאמר לו עדיין בתולה אני: **המפיס מורסא.** הפותח פה נפח שקורין קלוי"ג: **אם לעשות לה פה.** שמתכוין לפותח ולהיות לה פתח זה ליום מחר: **חייב.** שהוא מתקן פתח וחייב משום בונה דאשכחן בנין בבעלי חיים דכתיב ויבן את הצלע (בראשית ב): **פטור.** וקיימא לן פטור ומותר לכתחלה ביציאות שבת (דף ג.) קשיא למאן דאסר דהאי נמי להוציא דם הוא: **התם.** גבי ליחה: **פקיד.** כנוס ביחד: **ועקיר.** כולו מן הבשר ועומד לצאת: **הכא.** דם בתולים: **פקיד הוא ולא עקיר.** לגמרי אלא נבלע קצת בכתלים אע"פ שאינו מחובר כשאר דם האברים אלא כנוס מיהו דומה למחובר הוא שאינו מוכן לצאת כליחה: **אתפסוה מטלטלי.** תנו לה מטלטלין תחת ידה במשכון לשיעבוד כתובתה עד שיכתבו שטר כתובתה בשעבוד קרקעות: **מאי דעתיד.** למישרי יו"ט יותר מבשבת: **לצורך.** אוכל נפש כגון שחיטה: **מוגמר.** בשמים על האש לגמר את הכלים ואת הבגדים: **עליך אמר קרא לכל נפש דבר השוה לכל נפש.** מותר ובעילה שוה לכל אבל מוגמר אינו אלא למפונקים:

אמר ליה רבא בר רב חנן לאבוי:
אלא מעתה, שושבינין למה?
מפה למה?

אמר ליה:
התם - שמא יראה ויאבד.

מתיב רבי אמי:
"המפיס מורסא בשבת:
אם לעשות לה פה - חייב,
ואם להוציא ממנה ליחה - פטור!"

זא

התם - פקיד ועקיר,
הכא - פקיד ולא עקיר.

רבי אמי שרא למיבעל בתחלה בשבת.

אמר ליה רבנן:
וקא לא פתיבא כתובתה!

אמר להו:
אתפסוה מטלטלין.

רב זביד שרא למיבעל בתחלה בשבת.

איכא דאמרי:
רב זביד גופיה בעל בתחלה בשבת.

רב יהודה שרא למיבעל בתחלה ביום טוב.

אמר רב פפי משמיה דרבא:
לא תימא: ביום טוב דשרי, הא בשבת - אסור,
דהוא הדין דאפילו בשבת נמי שרי,
ומעשה שהיה כך היה.

רב פפא משמיה דרבא אמר:
ביום טוב - שרי,
בשבת - אסור.

אמר ליה רב פפי לרב פפא:
מאי דעתיד: מתוך שהותרה חבורה לצורך,
הותרה נמי שלא לצורך?

אלא מעתה,
מותר לעשות מוגמר ביום טוב,
דמתוך שהותרה הבערה לצורך,
הותרה נמי שלא לצורך?!

אמר ליה:
עליך אמר קרא: "אך אשר יאכל לכל נפש"³ (שמות יב, טז) - דבר השונה לכל נפש.

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי:
אלא מעתה,
נזדמן לו צבי ביום טוב,
הואיל ואינו שוה לכל נפש - הכי נמי דאסור למשחטיה?!

³ **וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא תעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם**

רש"י

ומי איכא הוראה לאיסור. ומי קרי איסור הוראה משום דכל אדם רשאי להחמיר והאוסר אין זה סמיכת דברים שאפי' מן הספק שאין ההלכה ברורה לו הוא בא ואוסר אבל המתיר סומך על שמועתו או על סברת חכמתו והיא הוראה:
הורוה ב"ה. משנה היא במסכת נזיר בהילני המלכה שיצא בנה למלחמה ונדרה שבע שנים בנזיר בחוצה לארץ ועלתה לארץ הורוה ב"ה שתהא נזירה עוד ז' שנים אחרות:
חוט השדרה שנפסק ברובו. טריפה:

אמר ליה:

אנא דבר הצורך לכל נפש קאמינא, צבי - צריך לכל נפש הוא.

אמר רבי יעקב בר אידי:

הורה רבי יוחנן בצ"דן:
 אסור לבעול בתחלה בשבת.

ומי איכא הוראה לאיסור?!

אין,

והתנן: "הורוה בית הלל שתהא נזירה עוד שבע שנים אחרות" (נזיר יט:).

ואי נמי,

כי הא דתניא:

"חוט השדרה שנפסק ברובו,

דברי רבי.

רבי יעקב אומר: אפילו ניקב.

הורה רבי ברבי יעקב".

אמר רב הונא:

אין הלכה כרבי יעקב.

רב נחמן בר יצחק מתני הכי:

אמר רבי אבהו:

שאל רבי ישמעאל בן יעקב דמן צור את רבי יוחנן בצ"דן, ואנא שמעי: מהו לבעול בתחלה בשבת?
 ואמר ליה: אסור.

והלכתא:

מוותר לבעול בתחלה בשבת.

11. ז, א-ב

רס"י

טעונו ברכה. ברכת חתנים:
 בועז אלמון הוה. דאמר מר
 אבצן זה בועז וכבר היו לו ל'
 בנים ושלשים בנות בבבא בתרא
 (דף צא.):
 האמרת שבעה. דמדאינה טעונה
 דקאמר רב הונא אוקימנא
 דאינה טעונה שבעה מכלל
 דטעונה דקאמר רבי אבא
 שבעה:
 מברכין לבתולה שבעה. לקמן
 מפרש כשבאו פנים חדשות
 מברך כולן כל ימי המשתה ואי
 לא מברך חדא:

אמר רבי חלבו אמר רב הונא אמר רבי אבא בר זבדא אמר רב:
 אחת בתולה,
 ואחת אלמנה - טעונה ברכה.

ומי אמר רב הונא הכי?!
 והאמר רב הונא:
 אלמנה - אינה טעונה ברכה!

לא קשיא:
 כאן - בבחור שנשא אלמנה,
 כאן - באלמון שנשא אלמנה.

ואלמון שנשא אלמנה - לא?!
 והאמר רב נחמן:
 אמר לי הונא בר נתן:
 תנא:

"מנין לברכת חתנים בעשרה?
 שנאמר: "ויקח עשרה אנשים מוקני העיר, ויאמר: שבו פה, וישבו" (רות ד, ב).
 ובוזז - אלמון שנשא אלמנה הוה!

מאי "אינה טעונה ברכה" דאמר רב הונא?
 אינה טעונה ברכה כל שבעה,
 אבל יום אחד - טעונה ברכה.

אלא הא דתניא:
 "שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל,
 שיהא שמח עמה שלשה ימים",
 במאי?
 אי בבחור - האמרת: שבעה!
 אי באלמון - האמרת: יום אחד!

איבעית אימא:
 באלמון: יום אחד - לברכה,
 ושלשה - לשמחה.

ואיבעית אימא:
 בבחור: שבעה - לברכה,
 ושלשה - לשמחה.

מיתיבי:
 "מברכין לבתולה - שבעה,
 ולא למנה - יום אחד".
 מאי לאו, אפילו אלמנה שנשאת לבחור!

לא, לאלמון.

אבל לבחור - מאי?
 שבעה?!

אי הכי ליתני: מברכין לבתולה - שבעה,
 ולא למנה שנשאת לבחור - שבעה,
 ולא למנה - יום אחד!

מילתא פסיקתא קתני,
 דליכא בתולה דבערה משבעה,
 וליכא אלמנה דבערה מיום אחד.

זב

12. ז, ב

רפ"י

במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל. על ברכת מקור צריך קהל והיינו עשרה כמו הקהל את העדה (במדבר כ) ואין הקהל בפחות מעדה ועדה עשרה כדלפינו (ברכות דף כא:) מעדת מרגלים עד מתי לעדה הרעה יצאו יהושע וכלב: בגדתאה. עיר שבבבל ושמה בגדת בפסק סדרו של רב שרירא גאון היא נזכרת: המזכה. מתנה על ידי אחר: לעובר. שבמעי אמו קנה:

גופא:

אמר רב נחמן:

אמר לי הונא בר נתן:

תנא:

"מנין לברכת חתנים בעשרה?"

שנאמר: "ויקח עשרה אנשים מזקני העיר, ויאמר: שבו פה" ⁴ (רות ד, ב).

ורבי אבהו אמר:

מהכא: "במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל" (תהלים סח, כז).

ורב נחמן, בהאי קרא דרבי אבהו - מאי דריש ביה?

מיבעי ליה לכדתנא:

"היה רבי מאיר אומר:

מנין שאפילו עובדים שבמעי אמן אמרו שירה על הים?

שנאמר: "במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל" (תהלים סח, כז).

ואידך?

אם כן, לימא קרא: "מבטן",

מאי "ממקור"?

על עסקי מקור.

ורבי אבהו, בהאי קרא דרב נחמן - מאי דריש ביה?

ההוא מיבעי ליה למידרש: "עמוני" ⁵ (דברים כג, ד) - ולא עמונית,

"מואבי" (דברים כג, ד) - ולא מואבית.

דאי סלקא דעתך: לברכה - לא סגי דלאו זקנים?

ואידך?

אי סלקא דעתך: למידרש - לא סגי דלאו עשרה?

אין,

לפרסומי מילתא,

וכדאמר ליה שמואל לרב חנא בגדתאה: פוק ואיתי לי בי עשרה,

ואימא לך באנפיהו: המזכה לעובר - קנה.

והלכתא: המזכה לעובר - לא קנה.

⁴ ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה וישבו

⁵ לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי לא יבא להם בקהל ה' עד עולם

13. ז, ב

רפ"י

בבית חתנים. כשנכנסה לחופת נישואין:
אף בבית האירוסין. כשמקדשה מברכין כל ברכת חתנים כדמפרש:
אמר אביי וביהודה שנו. [הא דר"י ביהודה שנו]:
שמתייחד עמה. באירוסין כדי שיהא לבו גס בה כדלקמן (דף יב.) לפיכך מברכין ברכת חתנים מתחלה דתניא במסכת כלה כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה:
ואסר לנו את הארוסות. מדרבנן שגזרו על הייחוד של פנויה ואף ארוסה לא התירו עד שתיכנס לחופה ובברכה כדפרישית כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ואדרבנן נמי מברכין וצונו ואסר לנו כדאשכחן בנר חנוכה (שבת דף כג.):
והתיר לנו. את נשותינו הנשואות לנו על ידי חופה וקידושין:
אברכת פירות. בורא פרי העץ:
ברכת מצות. על השחיטה ועל המילה דכיון דכולה חדא הודאה היא ואין הפסק בקשה בינתיים לא בעיא חתימה כדאמר בערבי פסחים (פסחים דף קה.) ברכת המצות טעמא מאי משום דהודאה היא הא נמי כולה הודאה היא:
מידי דהוה אקידושא. כיון דבלשון קדושה היא כקידוש היום חתמינן בה כי התם דבהאי חתמינן משום דיש בה הפסק כגון כי הוא יום תחלה למקראי קודש:

תנו רבנן:

"מברכין ברכת חתנים - בבית חתנים,

רבי יהודה אומר: אף בבית האירוסין מברכין אותה".

אמר אביי:

וביהודה שנו,
 מפני שמתייחד עמה.

תניא אידך:

"מברכין ברכת חתנים - בבית חתנים,

וברכת אירוסין - בבית האירוסין".

"ברכת האירוסין" - מאי מברך?

רבין בר רב אדא ורבה בר רב אדא, תרנייהו משמיה דרב יהודה אמרי:

"ברוך אתה ה',

אלהינו מלך העולם,

אשר קדשנו במצותיו,

וצונו על העריות,

ואסר לנו את הארוסות,

והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקידושין".

רב אחא פריה דרבא מסיים בה משמיה דרב יהודה:

"ברוך אתה ה',

מקדש ישראל על ידי חופה וקידושין".

מאן דלא חתים - מידי דהוה אברכת פירות,

ואברכת מצות,

ומאן דחתים - מידי דהוה אקידושא.

14. ז, ב – ה, א

רפ"י

והוא שבאו. אל המשתה:

פנים חדשות. בכל יום שלא היו שם אתמול:

מאי מברך אמר רב יהודה כו'. נראה בעיני סדר ברכות שנסדרו על עסקי הזוג אינו אלא מאשר יצר ואילך שאותה ברכה מתחלת לדבר בשניהם אשר יצר את האדם - מדבר בזכר, והתקין לו ממנו בנין עד עד - היא הנקבה:

שוש תשיש. לפי שאנו צריכין להעלות זכרון ירושלים על ראש שמחתנו שנאמר (תהלים קלז) תדבק לשוני לחכי וגו':

שמח תשמח. ברכה לחתן וכלה שיצליחו בשמחה וטוב לב ואשר ברא לשם כל ישראל ולפי שהסדר מתחיל מאשר יצר לפיכך פתח בה בברוך וחתם בה בברוך כדרך כל ראשי סדרי ברכות ושוש תשיש ושמח תשמח מפני שהן ברכה הסמוכה לחברתה לא פתח בה בברוך שכן תיקנו לכל הברכות שסמוכות אחר הראשונה על הסדר ואשר ברא מפני שהיא נאמרת יחידית ברוב ימי המשתה כשאין שם פנים חדשות לפיכך אינה מן הסמוכות והוצרך לפתוח בה בברוך ולסיים בה בברוך אבל שהכל ברא לכבודו אינה מן הסדר אלא לאסיפת העם הנאספים שם לגמול חסד זכר לחסדי המקום שנהג עם אדם הראשון שנעשה לו שושבין ונתעסק בו ואסיפה זו כבוד המקום היא וברכה זו לכך נתקנה ומשעת אסיפה היא ראויה לברך אלא מכיון שיש ברכה על הכוס הזקיקה לסדרה עליו מידי דהוה אברכת בשמים וברכת על האור במוצאי שבת דאמר (ירושלמי דפסחים פ"ג) רבי מפזרן וחוזר וסודרן על הכוס ורבי חייא מכנסן הואיל ויש שם כוס ולפי שאינה משאר סדר הברכות וכולה הודאה אחת לא חתמו בה בברוך מידי דהוה אברכת פירות ומצות וכן ברכת יוצר האדם שתיקנוה ליצירה ראשונה של אדם הראשון כדלקמן אי למייד ב' יצירות הו' אי למייד ב' יצירות עלו במחשבה ובתר מחשבה אזלינן מ"מ אינה מסדר ברכות הזווג דהא ביצירה הראשונה אכתי נקבה לא הואי וא"ת למה היא באה מתוך שאנו מברכין על יצירה השניה תקנו אף על הראשונה שהיא עיקר ותחילתו:

והתקין לו ממנו. מגופו מצלעותיו:

בנין עדי עד. בנין נוהג לדורות וחיה קרי לה בנין על שם ויבן את הצלע (בראשית ב):

עקרה. ירושלים:

ריעים האהובים. החתן והכלה שהן ריעים האהובים זה את זה:

כשמח יצירך. כמו ששמחת את אדם הראשון:

בגן עדן מקדם. דכתיב ויטע גן בעדן מקדם וישם שם וגו' (שם):

משמח חתן וכלה. ובאחרונה משמח חתן עם הכלה לפי ששמחת ברכה הראשונה לא בשמחת חתונה אנו אומרים שהרי תפלה היא שמתפללים ומברכין שיהיו שמחים בהצלחה כל ימיהם לפיכך אין לחתום בה משמח חתם עם הכלה דמשמע איש באשתו אלא ברוך ה' משמח את שניהם לעולם בסיפוק מזונות וכל טוב ובאחרונה שבח שמשבח להקב"ה שברא חתונת דיבוק איש באשה על ידי שמחה וחדוה לפיכך יש לחתום משמח חתן עם הכלה שהוא לשון שמחת איש באשה:

ברוך חמש. שהכל ואשר יצר ושוש תשיש שמח תשמח אשר ברא:

תנו רבנן:

"מברכין ברכת חתנים - בעשרה, כל שבועה."

אמר רב יהודה:

והוא שבאו פנים חדשות.

מאי מברך?

אמר רב יהודה:

"ברוך אתה ה',

אלהינו מלך העולם,

שהכל ברא לכבודו".

ח,א

ו"יוצר האדם".

ו"אשר יצר את האדם בצלמו,

בצלם דמות תבניתו,

והתקין לו ממנו בנין עדי עד,

ברוך אתה ה',

יוצר האדם".

"שוש תשיש ותגל העקרה,

בקבוץ בניה לתוכה בשמחה,

ברוך אתה ה',

משמח ציון בבניה".

"שמח תשמח ריעים האהובים,

כשמחך יצירך בגן עדן מקדם,

ברוך אתה ה',

משמח חתן וכלה".

"ברוך אתה ה',

אלהינו מלך העולם,

אשר ברא ששון ושמחה,

חתן וכלה,

גילה,

רינה,

דיצה,

חדוה,

אהבה,

ואחוה,

ושלום,

וריעות.

מהרה ה' אלהינו ישמע בערי יהודה,

ובחוצות ירושלים - קול ששון,

וקול שמחה,

קול חתן,

וקול כלל,

קול מצהלות חתנים מחופתם,

ונערים ממשותה נגינתם,

ברוך אתה ה',

משמח חתן עם הכלה".

לוי איקלע לבי רבי בהלוליה דרבי שמעון בריה,

ברוך חמש.

רב אסי איקלע לבי רב אשי בהלוליה דמור בריה,

בְּרִיךְ שֵׁית.

רַס"י

בְּרִיךְ שֵׁית. יוצר האדם הוסיף:
חֲדָא יַצִּירָה הוּאִי. כמאן דאמר
 בעירובין (דף יח.) ויבן את הצלע
 פרצוף שמתחילת ברייתו נברא
 שני פרצופין זכר מלפניו ונקבה
 מאחור:

שְׁתֵּי יַצִּירוּת. כמאן דאמר זנב
 היה וממנו נבראת האשה והרי
 כאן שתי יצירות:
בְּתֵר מַחְשָׁבָה אֲזֵלִינָן. ששנים עלו
 במחשבה להבראות ונברא אחד
 בעירובין בפי עושין פסין:

לִימָא בְּהָא קְמִיפְלָגִי:

דְּמֵר סָבֵר: חֲדָא יַצִּירָה הוּאִי,
 וּמֵר סָבֵר: שְׁתֵּי יַצִּירוּת הוּאִי?

לֹא,

דְּכוּלִי עֲלֵמָא: חֲדָא יַצִּירָה הוּאִי,
 מֵר סָבֵר: בְּתֵר מַחְשָׁבָה אֲזֵלִינָן,
 וּמֵר סָבֵר: בְּתֵר מַעֲשֵׂה אֲזֵלִינָן.

כִּי הָא,

דְּרַב יְהוּדָה רַמִּי:

כְּתִיב: **"וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ"**⁶ (בראשית א, כז),

וּכְתִיב: **"זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאם"**⁷ (בראשית ה, ב)!

הָא פִּיצֵד?

בְּתַחֲלָה - עָלָה בְּמַחְשָׁבָה לְבְרָאוֹת שְׁנַיִם,
 וּלְבַסּוּף - נִבְרָא אֶחָד.

⁶ וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אוֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם

⁷ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָאם וַיְבָרֶךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֵם אָדָם בַּיּוֹם הַבְּרָאָם

15. ת, א

רפ"י

מברך שהשמחה במעונו.
בתחילת הזימון:
בין אמר להן. לקרואין:
מחמת הלולא. קראתי לכם
הלום לסעודה:
מעיקרא. קודם החופה אם
הזמין קרואים ואמר להם
מחמת שאני רוצה להכניס בני
לחופה:
מאימתי. הויא התחלת שמחת
חופה לברך שהשמחה במעונו:
מכי רמי שערי באסינתא. יש
שורין שעורים בעריבת מים
להטיל שכר לצורך חופה וי"א
לשם החתן והכלה זורעין שעורין
בעציץ לומר פרו ורבו וצמחו
כשעורים הללו:
דהוה טריח ליה. מתוקנים היו
לו כל צרכי חופה וסעודה:
איעסק לבריה. שידך לו אשה:
ובריך משעת אירוסין.
שהשמחה במעונו:
והדרי בהו. לא נתנו לו האשה:
שית אריכתא. הוסיף דברים על
שהכל ועל ברכת יצירה ראשונה
וחתם בהם בברוך:
ולית הלכתא כוותיה. כדפי'
לעיל:
לבי מהולא. לסעודת מילה:

רב אשי איקלע לבי רב כהנא,
יומא קמא - בריך כולהו,
מכאן ואילך: אי איכא פנים חדשות - בריך כולהו,
ואי לא - אפוישי שמחה בעלמא הוא,
מברך: "שהשמחה במעונו",
ו"אשר ברא".

משבעה ועד שלשים: בין אמר להו מחמת הלולא,
ובין לא אמר להו מחמת הלולא - מברך "שהשמחה במעונו",
מכאן ואילך: אי אמר להו מחמת הלולא - מברך "שהשמחה במעונו",
ואי לא - לא.

וכי אמר להו: "מחמת הלולא" - עד אימת?

אמר רב פפי משמיה דרבא:
עד תריסר ירחי שתא.

ומעיקרא - מאימת?

אמר רב פפא:
מכי רמו שערי באסינתא.

איני?!

והא רב פפא איעסק לאבא מר בריה, וברך משעת אירוסין!

שאני רב פפא, דהוה טריח ליה.

רבינא איעסק ליה לבריה בי רב חביבא, וברך משעת אירוסין,
אמר: קים לי בגוייהו דלא הדר בהו.
לא אסתייע מילתא, והדרי בהו.

רב תחליפא בר מערבא איקלע לבבל,
ברך שית אריכתא.
ולית הלכתא כוותיה.

רב חביבא איקלע לבי מהולא,
ברך "שהשמחה במעונו".
ולית הלכתא כוותיה,
משום דטרידי,
דאית ליה צערא לינוקא.

16. ה, א-ב

רס"י

חתנים מן המנין. לקמן מפרש למאי הלכתא:
בברכת המזון. להצטרף לג' לזמן עליו שהרי הוא חייב בכל המצות:
בשורה. כשהיו חוזרין מן הקבר היו עושין שורה סביב האבל לנחמו ומושיבין אותו והן עומדים סביב ואמרי' בסנהדרין (דף יט.) אין שורה פחות מ':
ברחבה. כשמברין את האבל סעודה ראשונה משל אחרים כדאמרינן במועד קטן (דף כז:) היו מברין אותו ברחבה ומברכין שם ברכת אבליים כדמפרש לקמיה ברוך מנחם אבליים:
אמר ליה. למתורגמניה:
כל קביל ינוקא. לנגד המאורע דברים נוחמים על מיתת הילד:
וירא ה'. מה עשו אבות:
וינאץ מכעס. שהכעיסוהו וגרמו לו לפקוד על בניהם ובנותיהם:

אמר רב נחמן אמר רב:
חתנים - מן המנין,
ואין אבליים מן המנין.

מיתיבי:
"חתנים,
ואבליים - מן המנין!"

מתניתא קא רמית עליה דרב!?
רב תנא הוא ופליג.

איתמר:
אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן:
חתנים - מן המנין,
ואין אבליים מן המנין.

מיתיבי:
"חתנים,
ואבליים - מן המנין!"

ה, ב **כי תניא ההיא - בברכת המזון,**
כי קאמר רבי יוחנן - בשורה.

ואלא הא דאמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן:
מברכים ברכת חתנים - בעשרה,
וחתנים מן המנין.
וברכת אבליים - בעשרה,
ואין אבליים מן המנין.
ברכה בשורה - מי איכא!?

אלא כי קאמר רבי יוחנן - ברחבה.

ואלא הא דאמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן:
מברכין ברכת חתנים - בעשרה,
כל שבועה,
וחתנים מן המנין.
וברכת אבליים - בעשרה,
כל שבועה,
ואין אבליים מן המנין.
ברכת רחבה כל שבועה - מי איכא!?

משכחת לה בפנים חדשות.

כי הא דרב חייא בר אבא מקרי בגיה דריש לקיש הוה,
ואמרי לה: מתני בריה דריש לקיש הוה.
שכיב ליה ינוקא,
יומא קמא - לא אזל לגביה,
למחר - דבריה ליהודה בר נחמני מתורגמניה,
אמר ליה: קום אימא מלתא כל קביל ינוקא.

פתח ואמר: "וירא ה' וינואץ מכעס בניו ובנותיו" (דברים לב, יט),
דור שאבות מנאצים להקדוש ברוך הוא - כו' על בניהם,
ועל בנותיהם,
ומתים כשהם קטנים.

ואיכא דאמרי:

רפ"י

ואית דאמרי. לא תינוק היה
המת אלא בחור היה והך קרא
אמר על בחוריו וגו' :

של ע' שנה. ועוד דריש כמו ועד
עולמו של אדם נטויה נהפכת
מטוב לרע :

אתא לנחומי צעורי מצער ליה.
בתמיה מוכיח על פניו שבשביל
עונו מת בנו :

חשיב את לאתפוס אדרא.
חשוב אתה למעלה לתופסך ואת
בניך בעון הדור דקי"ל בזמן
שצדיקים בדור צדיקים נתפסים
על הדור שנאמר וממקדשי תחלו
(יחזקאל ט) :

האל הגדול ברוב גודלו. בברוך
פתח בה ברוך אתה ה' אלהינו
מלך העולם האל הגדול וכו' :

אחינו המיוגעים כו'. ברכה
הסמוכה לחברתה היא וכן
סדורות על הסדר :

באבל הזה תנו לבבכם לחקור
זאת שזאת עומדת לעד. שהכל
מתים ולא תבכו יותר מדאי :

משתה הראשונים לימא. משתה
ראשונים הוא :

בחור הנה,

והכי קאמר ליה:

"על פן על בחוריו לא ישמח ה' ,

ואת יתמיו ואת אלמנותיו לא ירחם,

כי כלו חנף ומרע וכל פה דבר נבלה,

בכל זאת לא שב אפוי ועוד ידו נטויה" (ישעיה ט, טז).

מאי "ועוד ידו נטויה"?

אמר רב חנן בר רב:

הכל יודעין פלה למה נכנסה לחופה,

אלא, כל המנבל פיו ומוציא דבר נבלה מפיו - אפילו נחתם לו גזר דינו של שבעים שנה לטובה,
נהפך עליו לרעה.

אתא לנחומי - צעורי קמצער ליה!

הכי קאמר ליה:

חשיב את לאתפוס אדרא.

אמר ליה: קום אימא מלתא כנגד שבחו של הקדוש ברוך הוא.

פתח ואמר: "האל הגדול ברוב גדלו,

אדיר וחזק ברוב נוראות,

מחיה מתים במאמרו,

עושה גדולות עד אין חקר,

ונפלאות עד אין מספר.

ברוך אתה ה',

מחיה המתים".

אמר ליה: קום אימא מלתא כנגד אבליים.

פתח ואמר: "אחינו המיוגעים,

המדוכאין באבל הזה,

תנו לבבכם לחקור את זאת,

זאת היא עומדת לעד,

נתיב הוא משששת ימי בראשית,

רבים שתו,

רבים ישתו,

כמשתה ראשונים -

כה משתה אחרונים.

אחינו,

בעל נחמות ינחם אתכם.

ברוך ... מנחם אבליים".

אמר אביי:

"רבים שתו" - לימא,

"רבים ישתו" - לא לימא.

"מששתה ראשונים" - לימא,

"מששתה אחרונים" - לא לימא.

דאמר רבי שמעון בן לקיש,

וכן תנא משמיה דרבי יוסי:

"לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן".

אמר רב יוסף:

מאי קרא?

רס"י

בבריתו של אברהם. שגמול
חסדים דכתיב (בראשית כא)
ויטע אשל ר"ת אכילה שתייה
לוייה

"בסדם היינו, לעמדה דמינו"⁸ (ישעיה א, ט).

מאי אהדר ליה?

"שמעו דבר ה' קציני סדום"⁹ (ישעיה א, י).

אמר ליה: קום אימא מלתא כנגד מנחמי אבליים.

פתח ואמר: "אחינו גומלי חסדים בני גומלי חסדים,

המחזיקים בכריתו של אברהם אבינו,

שנאמר: "פי ידעתי למען אשר יצוה את בניו"¹⁰ (בראשית יח, יט).

אחינו,

בעל הגמול ישלם לכם גמולכם,

ברוך אתה ... משלם הגמול".

אמר ליה: קום אימא מלתא כנגד כל ישראל.

פתח ואמר: "רבון העולמים,

פדה,

והצל,

מלט,

הושע עמך ישראל מן הדבר,

ומן החרב,

ומן הביזה,

ומן השדפון,

ומן הירקון,

ומכל מיני פורעניות המתרגשות ובאות לעולם,

טרם נקרא ואתה תענה.

ברוך אתה ... עוצר המגפה".

⁸ לולי ה' צבאות הותיר לנו שריד פקעט בסדם היינו לעמדה דמינו

⁹ שמעו דבר ה' קציני סדם האינו תורת אלהינו עם עמדה

¹⁰ פי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת אחרי ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו

17. ת, ב

רפ"י

עשרה כוסות. להרבות לו בשתייה כדכתיב (משלי לא) תנו שכר לאובד ויין למרי נפש: **קודם אכילה**. שהיו רגילין להמשיך פרפראות לפני סעודה כגון כיסנין וסופגנין ואיסקריטין ובאותם פרפראות משקין לאבל ג' כוסות: **אחד כנגד הזן**. על כל ברכה שותה הכוס ומוזגין לו אחר: **כנגד חזני העיר**. תקנו להם ברכה עליו לפי שהיו שמשי העיר להתעסק במתים ובשאר צרכי ציבור: **פרנסי העיר**. שהיו עשירים מבזבזים ממונם לקבורת עניים: **כנגד בהמ"ק**. תקנו עליו ברכת נוחמים שינחמנו המקום בבניינו מאבלנו שאנו מתאבלים עליו כעל מת: **כנגד ר"ג**. לקמן מפרש: **ליושנה**. עשרה כוסות: **הוצאת המת**. שהיו קוברים אותו בכלים יקרים כגון שיראין וסרקות: **בצרדא בר זוזא**. בגד קנבוס שאינו שוה אלא דינר:

אמר עולא, ואמרי לה במתניתא תנא:

עשרה כוסות תקנו חכמים בבית האבל: שלשה - קודם אכילה,

כדי לפתוח את בני מעיו.

שלשה - בתוך אכילה,

כדי לשרות אכילה שבמעיו.

וארבעה - לאחר אכילה: אחד - כנגד 'הזן',

ואחד - כנגד 'ברכת הארץ',

ואחד - כנגד 'בונה ירושלים',

ואחד - כנגד 'הטוב והמטיב'.

הוסיפו עליהם ארבעה: אחד - כנגד חזני העיר,

ואחד - כנגד פרנסי העיר,

ואחד - כנגד בית המקדש,

ואחד - כנגד רבן גמליאל.

התחילו היו שותין ומשתכרין,

החזירו הדבר ליושנה.

מאי "רבן גמליאל"?

דתניא:

"בראשונה - היתה הוצאת המת קשה לקרוביו יותר ממיתתו,

עד שהיו מניחים אותו ובורחין.

עד שבא רבן גמליאל ונהג קלות בעצמו, והוציאוהו בכלי פשתן,

ונהגו כל העם אחריו להוציא בכלי פשתן".

אמר רב פפא:

והאידנא נהוג עלמא אפילו בצרדא בר זוזא.

18. ת, ב – ט, ב

רס"י

האומר פתח פתוח מצאתי.
וטענת דמים אין לו כגון שהיא
ממשפחת דורקטי שאין להם דם
בתולים כדלקמן (דף י:.) או
שנאבדה ממנו מפה ולא ידע אם
היה דם אם לאו אבל זאת ברורה
לו שפתח פתוח מצא:

נאמן לאוסרה עליו. ואע"פ שאין
הדבר הזה יכול להתברר אלא על
פיו לגבי נפשיה הוי מהימן
לשווייה עליה חתיכה דאיסורא
אבל להפסידה כתובתה לא
מהימן:

ואמאי. מיתסרא עליה אפי' אי
מהימנת ליה דנבעלה:

ספק תחתיו. משנתאסרה
זינתה:

ספק אין תחתיו. אלא קודם
שנתאסרה זינתה:

ספק באונס. ואנוסה שריא
באשת ישראל כדלקמן (דף נא:.)
מוהיא לא נתפשה:

באשת כהן. שהאונס אסור בה
הלכך חד ספק הוא:

פחותה מבת ג' שנים. ועכשיו
היא גדולה ופיתויה פיתוי ואינו
אונס הלכך חד ספק איכא ספק
אונס ספק רצון אבל ספק תחתיו
ספק אין תחתיו ליכא שאילו
נבעלה קודם לכן היו בתוליה
חוזרים כדתנן במסכת נדה (דף
מד:.) פחות מכאן כנותן אצבע
בעין שהדמעה יוצאת וחוזרת:

מאי קמ"ל תנינא. שאדם נאמן
על עצמו לאסור לו את המותר
על פיו:

הוא אסור בקרובותיה. באמה
ובתה ואחותה דשוינהו אנפשיה
חתיכה דאיסורא:

והיא מותרת בקרוביו. שהרי
אינה מודה בקידושין ובמסכת
קידושין מוקמינן לה באומר
קידשתיה בפני עדים והלכו להם
למדינת הים:

דודאי קים ליה. שקידשה:
אבל הכא. אימא מתוך שפנוי
היה ואינו בקי מיקם הוא דלא
קים ליה כסבור שמצא פתח
פתוח ואינו כן ולא תיאסר
קמשמע לן:

ומי אמר רבי אלעזר הכי. דאשה
מזנה נאסרת על פי
בעלה: קינוי. שאמר לה אל
תסתרי עם פלוני:

וסתירה. שבאו עדים שנסתרה
עמו אחר קינוי:

וכמעשה שהיה. דבת שבע:

ותסברא. דהכי א"ר אלעזר
מעשה שהיה מי הוה ביה קינוי:

ועוד מי אסרה. על אוריה
דאילו נאסרה על אוריה נאסרה
אף על דוד דקיימא לן (סוטה דף
כז:.) כשם שאסורה לבעל כך
אסורה לבעל:

הא לא קשיא. כלומר משום הא
קושיא לא תדחייה לרבי אלעזר:
הכי קאמר אין האשה נאסרת על
בעלה אלא על עסקי קינוי
וסתירה ממעשה שהיה. ממעשה
דבת שבע אנו למדין כן שלא היה
שם קינוי וסתירה ולא אסרוה:

עדים לא. בתמיה אפי' יש עדים
שזינתה שמא אינה נאסרת בלא
קינוי והא כתיב (דברים כד) כי
מצא בה ערות דבר ועוד הא לא
נתפשה אסורה:

[בתולה - נשאת ליום הרביעי,

... שפועמים בשבת בתי דיניו יושבין בעיירות: ביום השני,

וביום החמישי,

שאם היה לו טענת בתולים - היה משכים לבית דין].

אמר רבי אלעזר:

האומר: "פתח פתוח מצאתי" - נאמן לאוסרה עליו.

טא

ואמאי? ספק ספיקא הוא: ספק תחתיו ספק אין תחתיו,

ואם תמצא לומר: תחתיו - ספק באונס ספק ברצון!

לא צריכא,

באשת כהן.

ואיבעית אימא:

באשת ישראל,

וכגון דקביל בה אבוי קידושין פחותה מבת שלש שנים ויום אחד.

מאי קא משמע לן?

תנינא:

"האומר לאשה: 'קדשתיך',

והיא אומרת: 'לא קדשתיני': היא - מותרת בקרוביו,

והוא - אסור בקרובותיה" (קידושין סה:.)!

מהו דתימא: הָתָם - דְּוָדָא קִים לִיה,

אָבֵל הָכָא - מִיָּקָם הוּא דְּלֵא קִים לִיה,

קא משמע לן.

ומי אמר רבי אלעזר הכי?!

והאמר רבי אלעזר:

אין האשה נאסרת על בעלה,

אלא ל עסקי קינוי וסתירה,

וכמעשה שהיה!

ותסברא?!

"מעשה שהיה" - בקינוי וסתירה הוה?!

ועוד,

מי אסרוה?!

הא לא קשיא,

הכי קאמר:

אין האשה נאסרת על בעלה, אלא על עסקי קינוי וסתירה,

ממעשה שהיה,

דלא הוה קינוי וסתירה,

ולא איתסרא.

מכל מקום קשיא: קינוי וסתירה - אין,

"פתח פתוח" - לא!

ולטעמיה,

קינוי וסתירה - אין,

עדים - לא?!

אלא הכי קאמר:

רס"י

אין האשה נאסרת על בעלה בעד אחד. דיליף (סוטה דף ג:) דבר דבר מממון:

וקינוי וסתירה. אם יש עדים שקינא לה ויש עדים שנסתרה אחר קינוי:

אפי' בעד אחד. אפי' אין בטומאה אלא עד אחד נאמן דכתיב (במדבר ה) ועד אין בה ואמר מר (סוטה ב:) כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים וקאמר רחמנא עד אין בה תרי אלא חד והיא לא נתפשה אסורה שרגלים לדבר שזינתה שהרי קינא לה ונסתרה ועד אחד מעידה שהיא טמאה ומהשתא לא תקשי לך דרבי אלעזר דפתח פתוח לאוסרה על עצמו כשני עדים דמי שהרי דבר ברור הוא לו שנבעלה:

מפני מה לא אסרה. על דוד שהרי עדים הרבה ידעו:

גט כריתות כותב לאשתו. שאם ימות במלחמה יהא גט מיום כתיבתו והרי מת אוריה במלחמה:

דכתיב. במלחמת שאל ואת אחיך כו' ודוד למד מישי אביו להנהיג שאף היוצאין למלחמותיו עושין כן:

דברים המעורבים בינו לבינה. אלו קדושין:

תקח. תטול מביניהם על ידי גט:

אף אנן נמי תנינא. דטוען פתח פתוח מצאתי אסרה עליו ולא אמרינן לא קים ליה:

איקרורי דעתא. עד שני בשבת הבאה:

ולמאי. קפדי רבנן אי מקררא דעתיה:

ניתב לה. מה לנו להפסידה והרי הוא נותן מדעת:

אלא לאו לאוסרה. הוא דקפדינן שלא יקרר דעתו ויקיים את האסורה לו אלמא כי אתי וטעין אסרינן לה עליה:

טענת דמים. דטענה מבוררת היא וליכא למימר לא קים ליה אבל בפתח פתוח אימא לך לא קים ליה:

אין האשה נאסרת על בעלה בעד אחד, אלא בשני עדים, וקינוי וסתירה - אפילו בעד אחד נמי, ו'פתח פתוח' - כשני עדים דמי.

וכי תימא: מעשה שהיה - מפני מה לא אסרה? התיב - אונס הוה.

ואיבעית אימא:

כי הוה דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן:

כל היוצא למלחמת בית דוד - גט כריתות כותב לאשתו,

דכתיב: "ואת אחיך תפקד לשלום, ואת ערבכם תקח" (שמואל א' יז, יח),

מאי "ואת ערבכם תקח"?

תני רב יוסף:

"דברים המעורבין בינו לבינה".

אמר אביי:

אף אנן נמי תנינא:

"בתולה נשאת ליום הרביעי".

"ליום רביעי" - אין,

ליום חמישי - לא.

מאי טעמא?

משום איקרורי דעתא.

ולמאי?

אי למיתב לה כתובה - ניתב לה!

אלא לאוסרה עליו,

ודקא טעין טענה,

מאי לאו, דקטעין טענת 'פתח פתוח'.

לא, דקטעין טענת דמים.

טב,

¹¹ ואת עשרת חרצי הקלב האלה תביא לשר האלף ואת אחיך תפקד לשלום ואת ערבכם תקח

19. ט, ב

רס"י

להפסידה כתובתה. על פי עצמו
וטעמא לקמן מפרש חזקה אין
אדם טורח בסעודה ומפסידה:
האוכל אצל חמיו. בימים שבין
אירוסין לנשואין:

אין יכול לטעון טענת בתולים.
כשתכנס לחופה:

מפני שמתייחד עמה. ביהודה
היו מיחדין אותם כדי שיהא לבו
גס בח:

ביהודה אמאי לא. האומר
פשיטא לי שלא באתי אליה והא
ודאי מאחר זינתה שוייה עליה
חתיכה דאיסורא מה לי גליל מה
לי יהודה:

אלא לאו להפסידה כתובתה.
וביהודה לא מפסידה על פיו
דאמרינן הוא בא עליה בארוסין
ובגליל מצי טעין דהא לא
נתייחד:

מאי לאו דקטעין טענת פתח
פתוח מצאתי. דאע"ג דאין עדים
בדבר זה ולא טענה מוכחת אלא
עליה סמכין דאמרינן אי לאו
דקושטא הוא לא היה מפסיד
סעודתו ואם היה שונאה מתחלה
היה מגרשה ולא טרח בסעודת
נשואין ומיהו ביהודה לא מהימן
שמא בעל בימי אירוסין ושכח או
הערה בה מתוך חבתה ולא ידע
ששיבר בתוליה:

לא דקא טעין טענת דמים.
לעולם אימא לך בדבר שאינו
יכול לבררו אינו נאמן להפסיד
כתובתה ודיוקא דמתני'
דדייקנן הא בגליל מצי טעין
דטעין טענת דמים וכגון שהיו
להם שושבינים שמשמשו אותן
ולא נעשית אונאה בדבר ולא
ראה ואיבד וטענה ברורה היא:

אמר רב יהודה אמר שמואל:

האומר: "פתח פתוח מצאתי" – נאמן להפסידה כתובתה.

אמר רב יוסף:

מאי קא משמע לן?

תנינא:

"האוכל אצל חמיו ביהודה שלא בעדים –

אינו יכול לטעון טענת בתולים,

מפני שמתייחד עמה" (כתובות יב.).

"ביהודה" – הוא דלא מצי טעין,

הא בגליל – מצי טעין.

ולמאי?

אי לאוסרה עליו – ביהודה אמאי לא?

אלא לאו, להפסידה כתובתה,

ודקא טעין טענה,

מאי לאו, דקא טעין טענת 'פתח פתוח'!

לא,

דקא טעין טענת דמים.

20. י, א

רפ"י

חכמים תקנו לאשה כו'. כלומר
אי הואי כתובתה דאורייתא לא
הוי נאמן להפקיעה אלא בעדות
ידועה אבל כתובתה חכמים
תיקנוה הם אמרו והם אמרו הם
שתיקנוה אמרו שהוא נאמן
להפסידה אף בטענת פתח פתוח:
א"כ. שבידו להפקיעה:

מה הועילו חכמים בתקנתן.
שתקנו לה כתובה:

חזקה אין אדם טורח בסעודה
כו'. אין לחוש שיטעון אדם כך
אלא באמת שאם היה שונא
אותה מתחילה לא היה טורח
בסעודה וכונסה ומפסיד סעודתו
חנם אלא היה מגרשה
מתחילה:

איתמר:

י, א

אמר רב נחמן אמר שמואל מושום רבי שמעון בן אלעזר:
חכמים תקנו להם לבנות ישראל: לבתולה - מאתים,
ולאלמנה - מנה.
והם האמינוהו, שאם אמר: "פתח פתוח מצאתי" - נאמן.

אם כן, מה הועילו חכמים בתקנתם?

אמר רבא:

חזקה, אין אדם טורח בסעודה ומפסידה.

21. י, א

רפ"י

תנא:

"הואיל וקנס חכמים הוא - לא תגבה אלא מן הדיבורית."

קנסא?!

מאי קנסא?

אלא אימא: הואיל ותקנת חכמים הוא - לא תגבה אלא מן הדיבורית.

רבן שמעון בן גמליאל אומר:**כתובת אשה - מן התורה."**

ומי אמר רבן שמעון בן גמליאל הכי?!

והתניא:

"כסף ישקל כמזהר הבתולות"¹² (שמות כב, טז) - **שיהא זה כמזהר הבתולות, ומוזהר הבתולות פזה,****מכאן סמכו חכמים לכתובת אשה מן התורה.****רבן שמעון בן גמליאל אומר:****כתובת אשה - אינה מדברי תורה,****אלא מדברי סופרים!"**

איפוך.

ומאי חזית דאפכת בתרייתא? איפוך קמיינתא!

הא שמעינא ליה לרבן שמעון בן גמליאל דאמר: "כתובת אשה - מדאורייתא", דתנן:

"רבן שמעון בן גמליאל אומר:**נותן לה ממעות קפוטקיא" (כתובות ק:).**

ואי בעית אימא:

כולה רבן שמעון בן גמליאל היא,

וחסורי מיחסרא, והכי קתני:

"מכאן סמכו חכמים לכתובת אשה מן התורה.**כתובת אלמנה - אינה מדברי תורה,****אלא מדברי סופרים,****שרבן שמעון בן גמליאל אומר:****כתובת אלמנה - אינה מדברי תורה,****אלא מדברי סופרים."**

אלא מן הדיבורית. אם באת לגבות כתובתה ויש לו עידיה וזיבורית ובינונית אינה יכולה לומר תן לי עידיה או בינונית בשוויה אלא אם בא ליתן לה זיבורית בשוויה יתן:

[מאי קנסא. כלומר מאי פשע דקא קנסינן ליה]:

מן התורה. מכסף ישקול כדלקמן:

כסף ישקול. במפתה נאמר:

כמוהר הבתולות. האמור במאנס את הבתולה (דברים כב) קנסו הכתוב נ' כסף בשביל מוהר בתוליה:

שיהא זה כמוהר הבתולות. הקיש הכתוב קנס המפתה לקנס האונס מה להלן נ' אף כאן נ' ומה כסף האמור כאן שקלים דכתיב ישקול אף להלן שקלים דלא תימא מעות:

מכאן סמכו. מדקרי לה מוהר: נותן לה ממעות קפוטקיא. בפרק בתרא תנן נשא אשה בא"י וגירשה בקפוטקיא נותן לה ממעות א"י שהן קלות נשא אשה בקפוטקיא וגירשה בא"י נותן לה ממעות א"י מנין הכתוב בכתובה דאזלינן לקולא רשבג"א נותן לה ממעות קפוטקיא שנשתעבד בהן כשאר מלוה דקסבר כתובה דאורייתא: אסבוהו כופרי. הלוקוהו מלקיות במקלות חריות של דקל שיש בהן עוקצין כמין קוצצין כדאמרין בסוכה (דף לג.) ואימא כופרא דרכיה דרכי נועם כתיב:

מברכתא חביטא ליה. זונות העיר הזאת ששמה מברכתא חבוטות ושוכבות תמיד לפניו לזנות מאחר שהוא בקי בפתח פתוח: בחור לא מהימן ומסבינן ליה כופרי על שמעיו פניו נשוי מהימן ולא מסבינן ליה כופרי: הטה. כשהגיע לפתח ביתו הסגור ויש בו דבר מעכבו מלפתוח וכשמטין אותו לצדדין נפתח:

איכא דאמרי. בלא מתכוין לא שכיח הטיה ולא אמרי' שמא הטה אלא כך בדקו שמא במזיד הטיה ועקרת לדשא ועברא עקרת הדלת והבריה:

הטה במזיד. במתכוין ובכח: וכבסו. שהיו טיפי הדמים מכוסים בשכבת זרע:

¹² אם קאן ימאן אביה לתתה לו כסף ישקל כמזהר הבתולות

22. י, א-ב

רס"י

אסבוהו כופרי. הלקוהו מלקיות
במקלות חריות של דקל שיש
בהן עוקצין כמין קוצין
כדאמרינן בסוכה (דף לג.)
ואימא כופרא דרכיה דרכי נועם
כתיב:

מברכתא חביטא ליה. זונות
העיר הזאת ששמה מברכתא
חבוטות ושוכבות תמיד לפניו
לזנות מאחר שהוא בקי בפתח
פתוח: בחור לא מהימן ומסבין
ליה כופרי על שמעיו פניו נשוי
מהימן ולא מסבין ליה כופרי:
הטה. כשהגיע לפתח ביתו
הסגור ויש בו דבר מעכבו
מלפתוח וכשמטין אותו לצדדין
נפתח:

איכא דאמרי. בלא מתכוין לא
שכיח הטיה ולא אמריי שמא
הטה אלא כך בדקו שמא במזיד
הטית ועקרת לדשא ועברא
עקרת הדלת והבריה:

הטה במזיד. במתכוין ובכח:
וכבסו. שהיו טיפי הדמים
מכוסים בשכבת זרע:
גיהוץ. לשיקיי"ר באבן
הזכוכית:

ככיבוס שלהן. שהיו מימיהם
יפים לכבס או סמנין יפים היו
להן לכבס ובכיבוס שלנו אין
הבגד מלובן עד שיהיה מגוהץ:

מעברא ליה חומרתא. שפשוף
האבן מעביר את הדם:

חומרתא. אבן כדאמרינן בגיטין
(דף סט.) ונודהר בחומרתא
דנפק מיניה אבן הנמצאת באמה
מחמת חולי:

ריחה נודף. מפיה מריחין ריח
היין שנכנס לה דרך פתח
הפתוח:

ההוא דאָתא לְקמיה דְרַב נַחֲמָן,
אָמַר לִיה: פֶּתַח פֶּתַח מְצֵאתִי.

אָמַר לִיה רַב נַחֲמָן:
אֶסְבּוּהוּ כּוּפְרִי, מִבְּרַכְתָּא חֲבִיטָא לִיה.

וְהָא רַב נַחֲמָן הוּא דְאָמַר מְהִימָן!

מְהִימָן, וּמִסְבִּינָן לִיה כּוּפְרִי.

רב אחאי משני:

כָּאן - בְּבַחוּר,

כָּאן - בְּנָשׁוּי.

ההוא דאָתא לְקמיה דְרַבִּן גַּמְלִיאֵל,

אָמַר לִיה: פֶּתַח פֶּתַח מְצֵאתִי.

אָמַר לִיה: שְׁמָא הִטִּיתָהּ?

אָמְשׁוּל לָךְ מִשָּׁל: לָמָּה הִדְבַּר דּוֹמָה?

לְאָדָם שֶׁהִיא מְהִלָּךְ בְּאִישׁוֹן לִילָה וְאֶפִּילָה,

הִיטָה - מְצֵאוֹ פֶתַח,

לֹא הִיטָה - מְצֵאוֹ נְעוּל.

אִיכָא דְאָמְרִי:

הָכִי אָמַר לִיה: שְׁמָא בְּמִזִּיד הִטִּיתָהּ וְעִקְרָתָהּ לְדִשָּׁא וְעִבְרָא?

אָמְשׁוּל לָךְ מִשָּׁל: לָמָּה הִדְבַּר דּוֹמָה?

לְאָדָם שֶׁהוּא מְהִלָּךְ בְּאִישׁוֹן לִילָה וְאֶפִּילָה,

הִיטָה בְּמִזִּיד - מְצֵאוֹ פֶתַח,

לֹא הִיטָה בְּמִזִּיד - מְצֵאוֹ נְעוּל.

ההוא דאָתא לְקמיה דְרַבִּן גַּמְלִיאֵל בַּר רַבִּי,

אָמַר לִיה: רַבִּי, בְּעִלְתִּי וְלֹא מְצֵאתִי דָם.

אָמְרָה לוֹ: רַבִּי, בְּתוּלָה הִיִּיתִי.

אָמַר לָהֶם: הִבִּיאוּ לִי אוֹתוֹ סוּדֵר.

הִבִּיאוּ לוֹ הַסוּדֵר, וּשְׂרָאוּ בְּמִים וְכִבְּסוּ, וּמְצֵא עָלָיו כְּמָה טִיפֵי דָמִים.

אָמַר לוֹ: לָךְ, זָכָה בְּמִקְחָךְ.

אָמַר לִיה הוּנָא מִר בְּרִיה דְרַבָּא מִפְּרֻזְקִיא לְרַב אֲשִׁי:

אָנֹן נִמִּי נַעֲבִיד הָכִי?

אָמַר לִיה:

גִּיהוּץ שָׁלְנוּ - כְּכִיבּוּס שְׁלָהֶם.

וְאִי אָמְרָת: נִיַּעֲבֵד גִּיהוּץ - מְעַבְרָא לִיה חוּמְרָתָא.

יב

ההוא דאָתא לְקמיה דְרַבִּן גַּמְלִיאֵל בַּר רַבִּי,

אָמַר לִיה: רַבִּי, בְּעִלְתִּי וְלֹא מְצֵאתִי דָם.

אָמְרָה לִיה: רַבִּי, עַדִּינָן בְּתוּלָה אָנִי.

אָמַר לָהֶן: הִבִּיאוּ לִי שְׁתֵּי שְׁפָחוֹת: אַחַת - בְּתוּלָה,

וְאַחַת - בְּעוּלָה.

הִבִּיאוּ לוֹ, וְהוֹשִׁיבֵן עַל פִּי חֲבִית שֶׁל יֵין.

בְּעוּלָה - רִיחָה נוֹדֵף,

בְּתוּלָה - אֵין רִיחָה נוֹדֵף.

אָף זֶה, הוֹשִׁיבָה - וְלֹא הָיָה רִיחָה נוֹדֵף.

אָמַר לוֹ: לָךְ, זָכָה בְּמִקְחָךְ.

רפ"י

גמרא הוה שמייע ליה. שעשו כן
לבנות יבש גלעד במסכת יבמות
(דף ס:):
דור קטוע. שאין להם לא דם
נדה ולא דם בתולים:
יפין לאשה. למהר לה הריון:
נתחייב במקחך. על כרחך תקבל
חובה הבאה לך במקחך לשון אין
חבין לאדם (לקמן דף יא.) דבר
שהוא לרעתו קרוי חובה:
שפניהם שחורים. מחמת
רעבון:
צפד עורם. דונש פירש כמו דבק
עורם על עצמם ומנחם פירש
שחר עורם:

ונבדוק מעיקרא בגווה!

גמרא הוה שמייע ליה,
מעשה לא הוה חזי,
וסבר: דלמא לא קים ליה בגווה דמלתא שפיר,
ולאו אורח ארעא לזלולי בבנות ישראל.

ההוא דאָתא לקמיה דרבן גמליאל הזקן,
אמר לו: רבי, בעלתי ולא מצאתי דם.
אמרה לו: רבי, ממשפחת דורקטי אני,
שאין להן, לא דם נדה,
ולא דם בתולים.
בדק רבן גמליאל בקרובותיה ומצא כדבריה.
אמר לו: לך, זכה במקחך,
אשריך שזכית למשפחת דורקטי.

מאי "דורקטי"?

דור קטוע.

אמר רבי חנינא:
תנחומים של הכל נחמו רבן גמליאל לאותו האיש.

דתני רבי חייא:
"בָּשֶׁם שֶׁהָשְׂאוֹר יָפָה לַעֲיֹסָה - כֵּן דָּמִים יָפִים לְאִשָּׁה".

ותנא משום רבי מאיר:
"כָּל אִשָּׁה שֶׁדָּמֶיהָ מְרֻבֵּין - בְּנִיָּה מְרֻבִּים".

אתמר:
רבי ירמיה בר אבא אמר:
"זכה במקחך" אמר ליה.
ורבי יוסי בר אבין אמר:
"נתחייב במקחך" אמר ליה.

בשלמא למאן דאמר: "נתחייב" - היינו דרבי חנינא,
אלא למאן דאמר: "זכה" - מאי זכותא?

דלא אתי לידי ספק נדה.

ההוא דאָתא לקמיה דרבי,
אמר ליה: רבי, בעלתי ולא מצאתי דם.
אמרה לו: רבי, עדיין בתולה הייתי.
ושני בצורת הנה.
ראה רבי שפניהם שחורים,
צנה עליהן והכניסום למרחץ,
והאכילום,
והשקום,
והכניסום לחדר - בעל ומצא דם.
אמר לו: לך, זכה במקחך.
קרי רבי עליהם: "צפד עורם על עצמם יבש הָיָה כְּעֵץ" (איכה ד, ח).

23. י, ב – יא, א

רפ"י

מתני'

בתולה אלמנה וגרושה. בין בתולה שהיא אלמנה או גרושה או חלוצה מן האירוסין וחזרה ונשאת:

כתובתה. מן השני:

מאתים. שהרי בחזקת בתולה היא נשאת לו:

ויש להם טענת בתולים. אם לא מצאה הב' בתולה אבדה כל כתובתה דמקח טעות היא לו:

גמ'

בגדתאה. דמן בגדת:

על שם מנה. שאם נשאת משנת אלמנה אין לה כתובה אלא מנה:

דכתיבא באורייתא. ועדיין לא נתקנו כתובות:

ומי כתיב קרא. לקרות על שם דבר העתיד:

זו סליקא. שם עיר:

ומי הוא. העיר בנויה בבריאת עולם דכתיב ההולך קדמת אשור:

[מטר. ולא מאותיות דריש הכי אלא לפום סברא]:

מזבל. את הארץ:

מעדן. נותן עדנה וזיו בפירות:

תלמיה. של איי:

רוה נחת גדודיה כאשר בריבים תמוגגנה. רוה הרי משקה ומרוה תמוגגנה הרי מזבל מעדן וממשיך את הפירות נפקא מצמחה תברך. תמוגגנה דישטנפיר:

מזיח. קס"ד מזיח עונות:

מזין. בזכות הקרבנות העולם נזון שהקרבני' באין מן המזון וגורמין לו ברכה:

מחבב. את ישראל אל אביהם:

מתניתין

בתולה - כתובתה מאתיים, ואלמנה - מנה.

בתולה: אלמנה,

גרושה,

וחלוצה מן האירוסין - כתובתן מאתיים,

ויש להן טענת בתולים.

גמרא

מאי "אלמנה"?

אמר רב חנא בגדתאה:

"אלמנה" - על שם מנה.

אלמנה מן האירוסין - מאי איכא למימר?

אידי דהא - קרי לה אלמנה,

הא - נמי קרי לה אלמנה.

"אלמנה" ¹³ (ויקרא כא, יד) דכתיבא באורייתא - מאי איכא למימר?

דעתידין רבנן דמתקני לה מנה.

ומי כתב קרא לעתיד?

אין,

דכתיב: "ושם הנהר השלישי - חדקל, הוא ההלך קדמת אשור" ¹⁴ (בראשית ב, יד).

ותנא רב יוסף:

"אשור" (בראשית ב, יד) - זו סליקא."

ומי הואי?!

אלא: דעתידה,

הכא נמי - דעתידה.

ואמר רב חנא בגדתאה:

מטר - משקה,

מרוה,

ומזבל,

ומעדן,

וממשיך.

אמר רבא בר רבי ישמעאל, ואיתימא רב יימר בר שלמיא:

מאי קרא?

"תלמיה רוה, נחת גדודיה, בריבים תמוגגנה, צמחה תברך" (תהלים סה, יא).

אמר רבי אלעזר:

מזבח - מזיח,

ומזין,

מחבב,

מכפר.

¹³ אלמנה וגרושה וחללה ונה את אלה לא יקח כי אם בתולה מעמיו יקח אשה

¹⁴ ושם הנהר השלישי חדקל הוא ההלך קדמת אשור ונהר הרביעי הוא פרת

רפ"י

היינו מזיח היינו מכפר. הי ניהו
מזיח הי ניהו מכפר:
מזיח גזירות. רעות מעל ישראל:
משחנן. מחממות:
משלשן. שלשול:
מאשרן. מחזיקות כח כמו אשרו
חמוץ (ישעיהו א):
ולא מפנקן. אינן מרבות
אסטיסא על הלב וכלן לשבח:
אל יורה. שום הוראה לפי
שטורדות דעתו כשיכור:
שחרית וערבית יפות. כללא
דמילתא לאחר אכילה יפות
שחרית דרכן של בני אדם בפת
שחרית כדאמר בהמקבל (ב"מ
קז): ערבית לאחר אכילה:
במנחה רעות. שהן קודם אכילה
לאחר שינת הצהרים:
בצהרים. לאחר הסעודה שאכל
ושבע:
אין כמותם. וטובות יותר
מערבית לפי שאינו מעוכב ביום
מליך לשדות לבית הכסא בכל
עת שירצה אבל בלילה טורח
הוא לו:
מבטלות מחשבה רעה. דאגה
לפי שמשמחות את הלב וצהרים
שעת אורה וצהלה היא:
כי עברא לדשא. מחזיקות את
הגוף כבריך את הדלת:
אף אנו נאמר. אף אנו נדרוש את
השמות מה לשון איילונית
שקראו חכמים לאשה שאינה
ראויה לילד:
דוכרנית. לשון איל תמים
דמתרגמינן דכר שלים (ויקרא ה)
הרי היא כאיל שאינו יולד:

היינו "מכפר" - היינו "מזיח"!

"מזיח" - גזירות,
ו"מכפר" - עונות.

ואמר רב הונא בגדתא:
תמרי - משחנן,
משבצן,
משלשן,
מאשרן,
ולא מפנקן.

אמר רב:
אכל תמרים - אל יורה.

מיתיבי:

"תמרים: שחרית,

וערבית - יפות,

במנחה - רעות,

בצהרים - אין כמותן.

ומבטלות שלשה דברים: מחשבה רעה,

וחולי מעים,

ותחתונות!"

מי אמרין דלא מעלו?

עלויי מעלו, ולפי שעתא טרדא,

מידי דהוה אחמרא,

דאמר מר: "השוטה רביעית יין - אל יורה".

ואיבעית אימא:

לא קשיא:

הא - מקמי נהמא,

הא - לבתר נהמא.

דאמר אביי:

אמרה לי אם: תמרי: מקמי נהמא - כי נרגא לדיקולא,

בתר נהמא - כי עברא לדשא.

דשא - אמר רבא:

דרך שם.

דרגא - אמר רבא:

דרך גג.

פוריא - אמר רב פפא:

שפרין ורבין עליה.

אמר רב נחמן בר יצחק:

יא, אף אנו נאמר: איילונית - דוכרנית,

דלא ילדה.

24. יא, א

רס"י

גמ'

(על דעת ב"ד). אם אין לו אב ואמו הביאתו להתגייר: מטבילין. דאין לך גר בלא מילה וטבילה:

על דעת בית דין. שלשה יהו בטבילתו כדין כל טבילת גר שצריכים ג' והן נעשין לו אב והרי הוא גר על ידיהן ומגעו ביין כשר:

מהו דתימא עובד כוכבים בהפקירא נחא ליה. וחוב הוא לו ואין אדם נעשה שליח לאדם לחובתו שלא בפניו כלומר שלא מדעתו וקטן לאו בר דיעה הוא:

דהא גבי עבד קי"ל. בפ"ק דגיטין (דף יג:) דודאי בהפקירא נחא ליה נוח לו להיות עבד ויהא מותר בהפקר זימת השפחות מהיות בן חורין להיות מותר בבת ישראל דלא זילא ליה ולא שכיחא ליה להפקירא:

קמ"ל. הכא דגבי עובד כוכבים קטן לא אמרינן הכי: דהני מילי. דניחא ליה בהפקירא:

גדול. שגדל [במדות] הפקירות וטעים ליה טעמא דאיסורא: הגדילו. קטנים שנתגירו ואפי' עם אביהן:

יכולין למחות. ולומר אי אפשר להיות גרים וחוזרין לסורן ואין לנו לענשן בב"ד ואפי' דינו תקיפה ואם קדש אשה משמיחה אינה צריכה גט להיות כישראל מומר: לכי גדלה. לא יהבינן לה עד שתגדיל:

מתניתין

הגירות,

והשבויה,

והשפחה - שנפדו,

ושנתגירו,

ושנשתחררו - פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד: כתובתן מאתים, ויש להן טענת בתולין.

גמרא

אמר רב הונא:

גר קטן - מטבילין אותו על דעת בית דין.

מאי קא משמע לן?

דזכות הוא לו,

וזכין לאדם שלא בפניו.

תנינא:

"זכין לאדם שלא בפניו,

ואין חבין לאדם שלא בפניו!"

מהו דתימא: גוי בהפקירא נחא ליה,

דהא קיימא לן: דעבד ודאי בהפקירא נחא ליה,

קא משמע לן: דהני מילי - גדול, דטעם טעם דאיסורא,

אבל קטן - זכות הוא לו.

לימא מסייע ליה:

"הגירות,

והשבויה,

והשפחה - שנפדו,

ושנתגירו,

ושנשתחררו - פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד."

מאי לאו, דאטבלינהו על דעת בית דין?

לא,

הכא במאי עסקינן: בגר שנתגירו בנזיו ובנותיו עמו,

דניחא להו במאי דעביד אבוהון.

אמר רב יוסף:

הגדילו - יכולין למחות.

איתיביה אביי:

"הגירות,

והשבויה,

והשפחה - שנפדו,

ושנתגירו,

ושנשתחררו - פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד: כתובתן מאתים."

ואי סלקא דעתך: הגדילו יכולין למחות -

יהבינן לה כתובה דאזלה ואכלה בגיותה?!

לכי גדלה.

לכי גדלה נמי ממחייא ונפקא!

כִּיּוֹן שֶׁהִגְדִּילָה שְׁעָה אַחַת וְלֹא מִיחָתָה - שׁוּב אֵינָה יְכוּלָה לְמַחֲוֹת.

רס"י

שׁוּב אֵינָה יְכוּלָה לְמַחֲוֹת. וְאִם מִיחָתָה הָרִי הִיא כִּישְׂרָאֵלִית מוֹמֶרֶת לִיעֲנֹשׁ בְּכָל עוֹנְשֵׁי ב"ד: שֵׁשׁ לֶהֱן קֶנֶס. נ' כֶּסֶף אִם יֵאָנְסוּ:

הַבֵּא עַל הַמַּמְזֻרָת. וְאֵע"ג דְּלֹא קָרִינָן בִּיה וְלֹא תִהְיֶה לְאִשָּׁה שֶׁהָרִי אֵינָה רְאוּיָה לְקִיּוּמָה אֲפִילוּ הַכִּי יֵשׁ לָהּ קֶנֶס כַּדְלֶקֶמֶן:

אֲבִי לֹא אָמַר כְּרָבָא. דְּמוֹתֵיב מִקְנָסָא דְקֶסֶבֶר לֹאוּ תִיּוֹבְתָא הִיא דְטַעֲמָא דְקֶנֶסָא שְׁלֹא יֵהָא חוּטָא נִשְׁכַּר לְהַפְטֹר:

רְבֵּא לֹא אָמַר כְּאֲבִי. דְּמוֹתֵיב מִכְתוּבָה דְהֵתֶם טַעֲמָא מֵאִי תִקְיִנוּ לָהּ רִבְנָן כְּתוּבָה שְׁלֹא תִהָא קֶלָה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיָּאָה וְכָל זְמַן שְׁלֹא מִיחָתָה גִיּוֹרֶת הִיא וְעַבְדִּינָן לָהּ תִקְנָתָא:

מְתִיב רְבֵּא:

"אֵלֹהֵי נְעֻרוֹת שֵׁשׁ לֶהֱן קֶנֶס:

הַבֵּא עַל הַמַּמְזֻרָת,

וְעַל הַנְּתִינָה,

וְעַל הַכּוֹתֵית,

וְעַל הַגִּיּוֹרָת,

וְעַל הַשְּׁבוּיָה,

וְעַל הַשְּׁפָחָה - שְׁנַפְדוּ,

וְשְׁנַתְגִּידוּ,

וְשְׁנַשְׁתַּחֲרִדוּ - פְּחוֹתוֹת מִבְּנוֹת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד:

יֵשׁ לֶהֱן קֶנֶס" (כְּתוּבוֹת כֹּט.).

וְאִי אָמַרְתָּ: הִגְדִּילוּ יְכוּלִין לְמַחֲוֹת -

יִהְיֶינָן לָהּ קֶנֶס דְּאִזְלָה וְאִכְלָה בְּגִיּוֹתָהּ!?

לְכִי גְדֻלָּה.

לְכִי גְדֻלָּה נְמִי מִמַּחֲיָא וְנִפְקָא!

כִּיּוֹן שֶׁהִגְדִּילָה שְׁעָה אַחַת וְלֹא מִיחָתָה - שׁוּב אֵינָה יְכוּלָה לְמַחֲוֹת.

אֲבִי לֹא אָמַר כְּרָבָא - הֵתֶם קֶנֶסָא, הֵיִינוּ טַעֲמָא: שְׁלֹא יֵהָא חוּטָא נִשְׁכַּר.

רְבֵּא לֹא אָמַר כְּאֲבִי - כְּתוּבָה, הֵיִינוּ טַעֲמָא: שְׁלֹא תִהָא קֶלָה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיָּאָה.

25. יא, א-ב

רפ"י

מתני'

הבא על הקטנה. פחותה מבת שלש שאין ביאתה ביאה שהרי בתוליה חוזרין:

וקטן. פחות מבן תשע שאמרו חכמים אין ביאתו ביאה ובא על הגדולה:

ומוכת עץ. שנתקע לה עץ באותו מקום:

כתובתן מאתים. אם נשאו לאיש אחרי כן לא אבדו בכך את כתובתן אם נשאה סתם ולא פירש לה כלום:

בתולה. שהיא אלמנה או גרושה או חלוצה:

מן הנישואין. כגון שנכנסה לחופה ומת בעלה בחזקת שלא נבעלה:

כתובתה מנה. אם ניסת לאחר סתם כתובתה מנה דבחזקת בעולה קיימא משנכנסה לחופה: **ואין להן טענת בתולין.** אין יכול להפסידה אותה מנה ולומר בחזקת בתולה נשאתיך והרי מקחי מקח טעות:

גמ'

עשאה מוכת עץ. נהי דאין ביאתו ביאה מיהו לא גרע מעץ הנתקע ולרבנן דפליגי אמוכת עץ כתובתה מנה וכן לענין כהן גדול דתנן (יבמות דף נט) לא ישא את מוכת עץ הא נמי אסירא ליה:

אין מוכת עץ בבשר אדם. ואי בעולה לא הויא מוכת עץ נמי ליתא:

באפי נפשה. בלא גברי דלא אמר רב יהודה משמיה דרב ומשמיה דשמואל אלא אינהו גופיהו איפלוג בה:

וקטן שבא על הגדולה ומוכת עץ. ומדפלגינהו תנא לתרתי ולא איפלוג רבנן אלא במוכת עץ שמעת מינה אין מוכת עץ בבשר: **הכי קאמר גדול הבא על הקטנה ולא כלום.** אינה ביאה לדברי הכל הלכך כתובתה מאתים ולא איפלוג רבנן עלה דפחות מכאן כנותן אצבע בעין דתנן במסכת נדה (דף מד:) גבי בת פחותה מג' שנים ויום אחד מה הדמעה היוצאת ע"י אצבע באה אחרת תחתיה אף בתולים של פחות מכן חוזרין אחרים תחתיהם:

וקטן שבא על הגדולה. מוכת עץ היא זו וכתובתה מאתים דברי רבי מאיר וחכמים אומרים כל מוכת עץ כתובתה מנה והא נמי דקא משוית לה מוכת עץ כתובתה מנה:

מתניתין

הגדול שבא על הקטנה,

וקטן שבא על הגדולה,

ומוכת עץ - כתובתן מאתים,

דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים:

מוכת עץ - כתובתה מנה.

בתולה: אלמנה,

גרושה,

וחלוצה מן הנישואין - כתובתן מנה,

ואין להן טענת בתולין.

יא,ב

הגירות,

והשבויה,

והשפחה - שונפדו,

ושנתגירו,

ושנשתחררו:

יתירות על בנות שלש שנים ויום אחד - כתובתן מנה,

ואין להן טענת בתולין.

גמרא

אמר רב יהודה אמר רב:

קטן הבא על הגדולה - עשאה מוכת עץ.

כי אמריתה קמיה דשמואל,

אמר: אין מוכת עץ בבשר.

איכא דמתני לה להא שמעתא באפי נפשה:

קטן הבא על הגדולה -

רב אמר: עשאה מוכת עץ.

ושמואל אמר: אין מוכת עץ בבשר.

מתיב רב אושעיא:

"גדול שבא על הקטנה,

וקטן הבא על הגדולה,

ומוכת עץ - כתובתן מאתים,

דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים:

מוכת עץ - כתובתה מנה!"

אמר רבא:

הכי קאמר:

גדול הבא על הקטנה - ולא כלום,

ד"פחות מכאן - בנותן אצבע בעין" (נדה מד:) דמי,

וקטן הבא על הגדולה - עשאה מוכת עץ,

ומוכת עץ גופא - פלוגתא דרבי מאיר ורבנן.

26. יא, ב

רפ"י

כשהכיר בה. כשכנסה וכתב לה כתובה היה יודע שהיא מוכת עץ:

מדמי לה לבוגרת. דקיימא לן שכלו בתוליה במס' יבמות (דף נט.) דקתני בבתוליה פרט לבוגרת שכלו בתוליה ואפי' הכי כתובתה מאתים:

ולא כלום. דמקח טעות הוא ואפי' מנה אין לה:

היא אומרת מוכת עץ אני. משנתנו היא:

והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את. הנושא את האשה בחזקת בתולה ולא מצא לה בתולים היא אומרת מוכת עץ אני כו' ש"מ אית לה כתובה או מנה או מאתים דאי לית לה מאי נאמנת דקאמר רבן גמליאל אלמא מוכת עץ שלא הכיר בה יש לה כתובה תיובתא דרמי בר חמא דאמר לא הכיר בה דברי הכל ולא כלום:

אלא אמר רבא לר"מ בין הכיר בה בין לא הכיר בה מאתים. ומתני' דקתני היא אומרת מוכת עץ אני וקא תבעה מאתים רבי מאיר היא:

לרבנן הכיר בה מנה. ומתני' דהכא דקתני וחכמים אומרים מוכת עץ מנה כשהכיר בה:

לא הכיר בה ולא כלום. והא לא מצינו למימר לר' מאיר הכיר בה מאתים לא הכיר בה מנה דאי במקח טעות מחזקינן ליה משום דלא הכיר בה לית לה מידי ואי לאו מקח טעות הוא אין חילוק בין הכיר ללא הכיר:

והדר ביה רבא גר' ול"ג מההיא. והדר ביה רבא ממאי דאמר לרבנן לא הכיר בה ולא כלום אלא בין הכיר בין לא הכיר יש לה מנה לרבנן ומאתים לר"מ ומתני' דהתם דברי הכל:

הוצאת שם רע. ליענש מאה כסף אם שקר וליסקל אם אמת היה:

בא לב"ד. זקוק לבוא לב"ד ואומר כו': ואמר רב חיאי גרסי: ומותיב רב נחמן גר':

[**"ומופת עץ - כתובתן מאתים,**

דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים:

מופת עץ - כתובתה מנה"].

אמר רמי בר חמא:

מחלוקת - כשהכיר בה: דרבי מאיר - מדמי לה לבוגרת, ורבנן - מדמו לה לבעולה.

אבל לא הכיר בה - דברי הכל: ולא כלום.

ורבי מאיר, אמאי מדמי לה לבוגרת? נדמייה לבעולה!

בעולה - איתעביד בה מעשה בידי אדם,

הא - לא איתעביד בה מעשה בידי אדם.

ורבנן, אדמדמו לה לבעולה, נדמייה לבוגרת!

בוגרת - לא איתעביד בה מעשה כלל,

הא - איתעביד בה מעשה.

¹⁵"אבל לא הכיר בה - לדברי הכל: ולא כלום".

מתיב רב נחמן:

"היא אומרת: 'מופת עץ אני',

והוא אומר: 'לא בי, אלא דרוסת איש את' -

רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת" (כתובות יג.)!

אלא אמר רבא:

בין הכיר בה, ובין לא הכיר בה - לרבי מאיר מאתים,

לרבנן: הכיר בה - מנה,

לא הכיר בה - ולא כלום.

והדר ביה רבא.

דתניא:

"ביצד הוצאת שם רע?

בא לבית דין ואמר: 'פלוני, לא מצאתי לבתך בתולים',

אם יש עדים שזינתה תחתיו - יש לה כתובה מנה".

"אם יש עדים שזינתה תחתיו" - בת סקילה היא!

הכי קאמר:

אם יש עדים שזינתה תחתיו - בסקילה,

זינתה מעיקרא - יש לה כתובה מנה.

ואמר רב חיאי בר אבין אמר רב שיש:

זאת אומרת:

כנסה בחזקת בתולה, ונמצאת בעולה - יש לה כתובה מנה.

ומתיב רב נחמן:

"הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים,

¹⁵ גירסת וילנא. בכתב יד מינכן גורסים: "אמר מר".

רפ"י

נסתחפה שדהו. מזלך גרם
כאדם שהמטר בא וסוחף את
זריעתו ועוקרה:
מקח טעות לגמרי משמע. ואין
לה כלום:
**כי אמרה רב ששת להא
שמעתתא.** להאי זאת אומרת
דלעיל דיש לה כתובה מנה:
וקשיא להו. הא דאובינן:
ואמר רבא גרסי:
ואלא קשיא הך. ואקשינן לרבא
אלא קשיא הך דלעיל דקתני
זינתה מעיקרא יש לה כתובה
מנה:
תריץ. להאיא דלעיל דכיצד
הוצאת ש"ר תירוצא דתרצת לה
לא תתרצה הכי אלא הכי אם יש
עדים כו':
נמצאת. לא הכיר בה משמע וקא
מתרץ רבא יש לה כתובה מנה
אלמא הדר ביה מהאיא דלעיל
דהא איהו אמר לרבנן ולא כלום
וכרבי מאיר נמי לא תוקמה דהא
רבי מאיר מאתים קאמר:

היא אומרת: "משארסתני נאנסתי,

ונסתחפה שדהו",

והוא אומר: "לא כי, אלא עד שלא אירסתיה,

והיה מקחי מקח טעות" (כתובות יב:),

ולית לה כלל!

ואמר ליה¹⁶ רב חייא בר אבין:

אפשר רב עמרם וכל גדולי הדור יתבי כי אמר רב ששת להא שמעתא,

וקשיא להו, ושני: מאי "מקח טעות" נמי? ממתים,

אבל מנה אית לה,

ואת אמרת: לית לה כלל?!

ואמר רבא:

מאן דקא מוטיב - שפיר קא מוטיב,

"מקח טעות" - לגמרי משמע.

ואלא קשיא הך!

תריץ ואימא הכי:

אם יש עדים שזינתה תחתיו - בסקילה,

זינתה מעיקרא - ולא כלום,

נמצאת מוכת עץ - יש לה כתובה מנה.

והא רבא הוא דאמר:

לרבנן: לא הכיר בה - ולא כלום!

אלא שמע מינה: הדר ביה רבא מהאיא.

¹⁶ הגהות הרש"ש. גירסת וילנא: להו

27. יא, ב - יב, א

רפ"י

ויש לה עדים שלא נסתרה.
רבותא אשמעינן דאפי' הכי אין
השני יכול לטעון טענת בתולים
להפסידה כתובתה ולימא מקח
טעות הוא:

שהרי כנסה ראשון. ועליו
לדעת שנבעלה:

זאת אומרת כו'. דהא ודאי
בחזקת בתולה כנסה דסמך
אעדים וקאמר אין יכול
להפסידה מנה הראוי לאלמנה
מן הנישואין:

וניחוש שמא תחתיו זינתה.
אמתניתין פריך דקתני אין
השני יכול לטעון טענת בתולים
ולא מזיקינן ליה לבא לבית
דין ולא יתברר הדבר אם
תחתיו זינתה אם לא ושמא
אסורה היא לו בשלמא אהנך
דלעיל דאמרן כנסה בחזקת
בתולה ונמצאת בעולה יש לה
כתובה לא מקשינן דאיכא
למימר כשבא לבית דין ובאו
עדים שזינתה קודם לכן אבל
הכא קתני אין יכול לטעון
מתוך כך לא יבא לב"ד:
כשקידש ובעל לאלתר גרסינן
ולא גרסינן כשקידש לאלתר
ובעל לאלתר. שלא פירש ממנה
בין קידושין לבעילה דודאי לא
תחתיו זינתה:

ואיכא דמתני לה. להא דרבה
ורב אשי ורב שרביא אמתני:

זאת אומרת. מדקתני מתני'
אין להן טענת בתולים:

וליוחש שמא תחתיו זינתה.
ואמאי תני אין להן טענת
בתולים:

מאן דמתני לה. להא דרבה
ורב אשי אבריייתא:

כ"ש אמתני'. דכיון

דאבריייתא אע"ג דאמרו עדים
לא נסתרה לראשון ושני זה
בחזקת בתולה כנסה ואפילו
הכי אהדר ליה רב אשי לרבה
לעולם לא תשמע כנסה בחזקת
בתולה ונמצאת בעולה יש לה
כתובה דשאני הכא שהרי
כנסה ראשון כל שכן אמתניתין
דלא הבטיחוהו עדים על כך
איכא למתנייה לדרבה ומאי
דאהדר ליה רב אשי:

ומאן דתני לה. דרבה ורב אשי
אמתניתין:

אבל אבריייתא לא. מתני להו
דמבריייתא ודאי שפיר ש"מ
זאת אומרת דרבה ועלה לא
הוה לרב אשי לאהדורי שאני
הכא שהרי כנסה ראשון דמצי
אמר אנא אעדים סמכי וכיון
דקתני אין השני יכול לטעון
טענת בתולים שמעינן ודאי
דזאת אומרת כנסה בחזקת
בתולה ונמצאת בעולה יש לה
כתובה:

תנו רבנן:

"כנסה ראשון לשום נישואין,

ויש לה עדים שלא נסתרה,

אין נמי, נסתרה ולא שהתה נדי ביאה - אין השני יכול לטעון טענת בתולים,

שהרי כנסה ראשון".

יב, א אמר רבה:

זאת אומרת:

כנסה בחזקת בתולה, ונמצאת בעולה - יש לה כתובה מנה.

רב אשי אמר:

בעלמא, לעולם אימא לך: לית לה כלל,

ושאני הכא, שהרי כנסה ראשון.

וניחוש שמא תחתיו זינתה!

אמר רב שרביא:

כגון שקידש ובעל לאלתר.

ואיכא דמתני לה אמתניתין:

"בתולה: אלמנה,

גרופה,

חלוצה מן הנישואין - כתובתן מנה,

ואין להן טענת בתולין".

בתולה מן הנישואין - היכי משכחת לה?

כגון: שנכנסה לחופה ולא נבעלה.

אמר רבה:

זאת אומרת:

כנסה בחזקת בתולה, ונמצאת בעולה - כתובתה מנה.

רב אשי אמר:

לעולם אימא לך: בעלמא - לית לה כלל,

ושאני הכא, שהרי נכנסה לחופה.

וליוחש שמא תחתיו זינתה!

אמר רב שרביא:

כגון שקידש ובעל לאלתר.

מאן דמתני לה אבריייתא - כל שכן אמתניתין,

ומאן דמתני לה אמתניתין - אבל אבריייתא לא,

משום דמצי אמר לה: אנא אעדים סמכי.

28. יב, א

רפ"י

מקומות מקומות יש. שחלוקין במנהגם ונפקא מינה דהיכא דלא נהיגי לייחד יכול לטעון: **כדתניא**. דמקומות מקומות יש: **למשמש**. לפשפש ולמשמש במעשיהן באותו הלילה שלא יקלקלו זה את זה במעשיהם בתרמית שלא יראה זה דם בתולים ויאבד וזו לא תביא מפה שיש עליה טיפי דמים ובמקום שנהגו למשמש לא נהגו לייחד דאילו במקום שנהגו לייחד מאי מישמוש בעי הרי אין שם טענת בתולים אלמא ביהודה מקומות מקומות יש: **אילמא ארישא**. אמנהג דמייחדין: **כל שנהג להתייחד מיבעי ליה**. דאין יכול לטעון: **אלא אסיפא**. אמנהג דמשמוש שושבינן: **כל שלא מושמש מיבעי ליה**. דהטוען טענת בתולים הוא הבעל והוא אינו נוהג מישמוש שבו [שאינו תלוי בבעל] אלא על אבי הכלה למשמשו שלא יאבד את בתוליה ומשמוש בכלה שלא תביא דם מן החוץ תלוי בבעל והיכי תני כל בעל שלא נהג מישמוש אינו יכול לטעון טענת בתולים כ"ש דאם לא נהג למשמש והם מישמשו אותו דיכול לטעון הכי איבעי ליה למתני כל שלא מושמש אינו יכול לטעון דשמא ראה ואבד: **אלא אמר רבא**. האי כל שלא נהג אמנהג דגליל קאי דתנא בברייתא ובגליל לא היו עושין כן ועלה קאי כל שלא נהג כמנהג הזה בגליל אלא נתייחד כמנהג שביהודה אינו יכול לטעון:

מתניתין

האובל אצל חמיו ביהודה שלא בעדים - אינו יכול לטעון טענת בתולים, מפני שמתייחד עמה.

גמרא

מדקתני: **"האובל"** - מכלל: דאיכא דוכתא ביהודה נמי דלא אכיל.

אמר אביי:

שקמע מינה: ביהודה נמי - מקומות מקומות יש,

כדתניא:

"אמר רבי יהודה:

ביהודה - בראשונה היו מייחדין את החתן ואת הכלה שעה אחת קודם בניסתו לחופה, כדי שיהא לבו גס בה,

ובגליל - לא היו עושין כן.

ביהודה - בראשונה היו מעמידין להם שני שושביניו, אחד - לו,

ואחד - לה,

כדי למשמש את החתן ואת הכלה בשעת בניסתו לחופה,

ובגליל - לא היו עושין כן.

ביהודה - בראשונה היו שושביניו יושנים בבית שחתן וכלה יושנים בה,

ובגליל - לא היו עושין כן.

וכל שלא נהג כמנהג הזה - אינו יכול לטעון טענת בתולים."

אהייא?

אילמא: ארישא - "כל שנהג" מיבעי ליה!

אלא: אסיפא - "כל שלא מושמש" מיבעי ליה!

אמר אביי:

לעולם ארישא,

ותני: כל שנהג.

אמר ליה רבא:

והא **"כל שלא נהג" קתני!**

אלא אמר רבא:

הכי קאמר: כל שלא נהג מנהג גליל בגליל,

אלא מנהג יהודה בגליל - אינו יכול לטעון טענת בתולים.

רב אשי אמר:

לעולם אסיפא,

ותני: כל שלא מושמש.

29. יב, א-ב

רס"י

מתני'

אלמנת כהנים. אלמנה בת כהן :
היו גובין לבתולה. בת כהן
כשנישאת לכהן וכ"ש כשנישאת
לישראל :

גמ'

שתי תקנות הוו. לאלמנה בת
כהן :
דמזלזלי בהו. באלמנות קלות
בעיניהם להוציאן מפני
שכתובתן מועטת תקינו להו
מאתן דגנאי היה להן ואע"פ
שאלמנות ישראל נמי כתובתן
מנה מיהו כהנים חשיבי טפי
וגנאי להם גירושי בנותיהן יותר
מישראל :

מתניתין

אחת אלמנת ישראל,
ואחת אלמנת כהנים - כתובתה מנה.

בית דין של כהנים היו גובין לבתולה - ארבע מאות זוז,
ולא מיחו בידם חכמים.

גמרא

תנא:

"ואלמנת כהנים - כתובתה מאתיים".

והאנן תנן:

"אחת אלמנת ישראל,
ואחת אלמנת כהנים - כתובתן מנה!"

אמר רב אשי:

שתי תקנות הוו:

מעיקרא תקינו לבתולה - ארבע מאות זוז,
ולאלמנה - מנה,

יב, ב, כיון דחזו דמזלזלי בהו - תקינו להו מאתן,

כיון דחזו דקא פרשין מיניהו,

דאמרי: עד דנסבינן אלמנת כהנים,

ניזיל גיסיב בתולה בת ישראל - אהדרינהו למלתייהו.

רפ"י

30. יב, ב

"בית דין של כהנים [היו גובין לבתולה - ארבע מאות זוז,
ולא מיחו בידם חכמים"].

אמר רב יהודה אמר שמואל:
לא בית דין של כהנים בלבד אמרו,
אלא אפילו משפחות המיוחסות בישראל,
אם רצו לעשות כדרך שהכהנים עושין - עושין.

מיתיבי:
"הרוצה לעשות כדרך שהכהנים עושין,
בגון: בת ישראל לכהן,
ובת כהן לישראל - עושין".
"בת ישראל לכהן, ובת כהן לישראל" - הוא דאיכא צד כהונה,
אבל בת ישראל לישראל - לא!

לא מבעיא קאמר,
לא מבעיא בת ישראל לישראל - דלא מצי אמר לה: עלויי קא מעלינן לך,
אבל בת ישראל לכהן, דמצי אמר לה: עלויי קא מעלינן לך - אימא לא,
קא משמע לן.

31. יב, ב – יג, א

רס"י

מתני'

נאמנת. קא סלקא דעתך משום דברי ושמא ברי עדיף:
הרי זו בחזקת. שנבעלה עד שלא תתארס והטעתו:

גמ'

חייב. לשלם:

פטור. מלשלם ומכל מקום משבעין ליה שבועת היסט שכן הוא כדבריו שאינו יודע שהוא חייב לו:

וכהן הוא. כלומר מיוחס הוא:
אף בראשונה. גבי תביעת כתובה: [אוקי כתובה אחזקתה אחזקת הבעל הי"ג גבי מנה לי בידך איכא למימר נמי אוקי ממונא בחזקת מריה ופטור:

אלא דאיכא מגו.] כגון משארסתי נאנסתי וכגון היא אומרת מוכת עץ אני דאמרינן מגו דאי בעיא טענה טענה מעלייתא מהך כגון גבי משארסתי נאנסתי הוה טענה מוכת עץ אני [טענה מעלייתא] דלא פסלה נפשה מכהונה וקאמרה נאנסתי [משארסתי] וקא מיפסלה נפשה דאשת ישראל שנאנסה אסורה לכהן ש"מ קושטא קאמרה וגבי היא אומרת מוכת עץ אני אי בעיא אמרה מוכת עץ אני תחתיך ואית לה מאתן וקא אמרה מוכת עץ אני קודם לכן ואין לי אלא מנה:
אבל הכא. גבי האי תובע מאי מגו איכא דלהמניה הלכך אוקי ממונא בחזקת מריה:

אוקמה אחזקה. מספקא לן אשעת ארוסין אי בתולה הואי ונשתעבד לה למאתים אי בעולה הואי העמד אשה על חזקתה ובתולה נולדה והך השתא הוא דאיתניסה אחר אירוסין:

מאי חזקה אית ליה להאי. תובע דנוקמיה אחזקיה לגבות הלכך זיל בתר חזקה דממונא:

דא"כ. דרב נחמן לא מיתוקם כרבן גמליאל אלא כרבי יהושע קשיא הלכתא אהלכתא:

מתניתין

הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים:

היא אומרת: "משארסתי נאנסתי,

ונסתחפה שדהו",

והוא אומר: "לא כי, אלא עד שלא ארסתיך,

והיה מקחי מקח טעות" –

רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת.

רבי יהושע אומר:

לא מפיה אנו חזין,

אלא הרי זו בחזקת בעולה עד שלא תתארס והטעתו – עד שתביא ראיה לדבריה.

גמרא

אמר:

"מנה לי בידך",

והלה אומר: "אני יודע" –

רב יהודה ורב הונא אמרי: חייב,

ורב נחמן ורבי יוחנן אמרי: פטור.

"רב הונא ורב יהודה אמרי: חייב" – ברי ושמא – ברי עדיף.

"רב נחמן ורבי יוחנן אמרי: פטור" – אוקי ממונא בחזקת מריה.

אמר ליה אביי לרב יוסף:

הא דרב הונא ורב יהודה – דשמואל היא.

דתנן:

"היתה מעוברת,

ואמר לה: 'מה סיבו של עובר זה?'

"מאיש פלוני, וכהן הוא" –

רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת".

ואמר רב יהודה אמר שמואל:

הלכה כרבן גמליאל.

ואמר ליה רב שמואל בר יהודה לרב יהודה:

שינא,

אמר לן משמיה דשמואל: הלכה כרבן גמליאל אף בראשונה.

מאי "אף בראשונה"?

אף על גב דאיכא למימר: אוקי ממונא בחזקת מריה – אמר רבן גמליאל: ברי עדיף.

לימא: רב יהודה ורב הונא – דאמרי כרבן גמליאל,

ורב נחמן ורבי יוחנן – דאמרי כרבי יהושע?

אמר לך רב נחמן:

אנא דאמרי, אפילו כרבן גמליאל.

עד כאן לא קאמר רבן גמליאל התם – אלא דאיכא מגו,

אבל הכא – מאי מגו איכא?

אי נמי,

עד כאן לא קאמר רבן גמליאל התם – אלא דאמרינן: אוקמה אחזקה,

אבל הכא – מאי חזקה אית ליה להאי?

הכי נמי מסתברא כדקא משנינן,

דרב נחמן הוא דאמר כרבן גמליאל,

דאם כן, קשיא הלכתא אהלכתא:

דקיימא לן: הלכתא כרב נחמן בדיני,

ובקא אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבן גמליאל!

אלא לאו, שמע מינה: כדמשנינן,

שמע מינה.

יג,א

32. יג, א

רפ"י

מתני'
דרוסת איש את. קודם
שארסתיך:

גמ'
טענתייהו במאי. מה היא
תובעתו ומה הוא רוצה ליתן:
במאתים ומנה. היא אומרת
מוכת עץ אני ויש לי מאתים
ואע"פ שלא הכרת בי והוא אומר
דרוסת איש את ואין לך אלא
מנה וקסבר כנסה בחזקת בתולה
ונמצאת בעולה יש לה כתובה
מנה:

במנה ולא כלום. היא תובעת
מנה והוא אומר אין לך כלום:
סבר לה. תנא דמתני' דאילו רבי
יוחנן לא שביק רבנן ועביד
כר"מ:

קסבר. ר' יוחנן כנסה בחזקת
בתולה ונמצאת בעולה יש לה
מנה הלכך על כרחך מוכת עץ
דמתני' ר"מ היא דאמר מאתים
והוא אומר דרוסת איש את ויש
ליך מנה דאי רבנן היא לא תבעה
אלא מנה והוא אומר דרוסת
איש את ויש לך מנה מאי איכא
בין טענתא ידידיה לטענתא
ידידיה:

בשלמא לרבי אלעזר. דאמר
דרוסת איש אין לה כלום:
היינו דקתני תרתי. בבי במתני'
גבי פלוגתא דמונא היא אומרת
משארסתי נאנסתי והיא
אומרת מוכת עץ אני:

חדא לאפוקי מדרמי בר חמא
וחדא לאפוקי כו'. היא אומרת
משארסתי נאנסתי תנא למיתני
בה והיא מקחי מקח טעות
לגמרי משמע ואין לה כלום
לאפוקי מדרב חייא בר אבין
דאמר לעיל (דף יא:): כנסה
בחזקת בתולה ונמצאת בעולה
יש לה כתובה מנה ותנא היא
אומרת מוכת עץ אני לאפוקי
מדרמי בר חמא דאמר לעיל גבי
מוכת עץ אבל לא הכיר בה דברי
הכל ולא כלום:

אלא לרבי יוחנן. דאמר כנסה
בחזקת בתולה ונמצאת בעולה
יש לה כתובה מנה אם כן מאי
מקח טעות דקתני אמאיתם אבל
מנה יש לה למה לי למיתני כלל
להחיא אי לאשמעינן פלוגתא
דרבן גמליאל ור' יהושע בברי
ושמא ואוקי ממונא בחזקת
מריה ליתני חדא לאפוקי מדרמי
בר חמא ולאשמעינן פלוגתייהו:
דאיכא למימר מגו. מגו דאי
בעיא אמרה מוכת עץ אני:

בתרייתא. ליכא למימר מגו לר' יוחנן
דמוקי מתני' כרבי מאיר
דאמר מוכת עץ שלא הכיר בה
כתובתה מאתים ליכא שום מגו
דמה לי אומרת מוכת עץ אני
תחתך מה לי אמרה מעיקרא:

מתניתין

היא אומרת: "מוכת עץ אני",

והוא אומר: "לא בי, אלא דרוסת איש את" -

רבן גמליאל ורבי אלעזר אומרים: נאמנת.

רבי יהושע אומר:

לא מפיה אנו חזין,

אלא הרי זו בחזקת דרוסת איש - עד שתביא ראיה לדבריה.

גמרא

טענתייהו במאי?

רבי יוחנן אומר:

במאתים ומנה.

רבי אלעזר אומר:

במנה ולא כלום.

"רבי יוחנן אומר: במאתים ומנה" - סבר לה כרבי מאיר,

דאמר: בין הכיר בה ובין לא הכיר בה - מאתים.

"ורבי אלעזר אומר: במנה ולא כלום" - סבר לה כרבנן,

דאמרי: בין הכיר בה ובין לא הכיר בה - מנה.

בשלמא רבי אלעזר לא קאמר כרבי יוחנן - דקא מוקי לה כרבנן,

אלא רבי יוחנן - מאי טעמא לא אומר כרבי אלעזר?

קסבר: כנסה בחזקת בתולה, ונמצאת בעולה - יש לה כתובה מנה.

הכא - הוא קאמר מנה, והיא קאמרה מנה,

מאי איכא בין טענה ידידיה לטענה ידידיה?

בשלמא לרבי אלעזר - היינו דקתני תרתי,

חדא - לאפוקי מדרמי בר חמא,

וחדא - לאפוקי מדרב חייא בר אבין אומר רב שישת,

אלא לרבי יוחנן - תרתי למה לי?

חדא - להודיעך כחו דרבן גמליאל,

וחדא - להודיעך כחו דרבי יהושע.

קמייטא - להודיעך כחו דרבי יהושע,

דאף על גב דאיכא למימר מיגו - לא מהימנא.

בתרייתא - להודיעך כחו דרבן גמליאל,

דאף על גב דליכא למימר מיגו - מהימנא.

33. יג, א-ב

רס"י

מתני'

[ראוה מדברת. בפנויה ומשום חששא דפסולין לנתין ולממזר וכיון שנבעלה לפסול פסלה מן הכהונה]:
נאמנת. וכשרה לכהונה ולא מספקין לה בנבעלה לפסול לה: היתה מעוברת כו'. בגמי מפרש תרתי למה לי:

גמ'

נסתרה. ואע"פ שלא ראוה שנבעלה נפסלה לכהונה לרבי יהושע כדלקמן דמעלה עשו ביוחסין:
אכלה ומחתה פיה. אלמא נקט תשמיש בלשון אכילה:
בשלמא לזעירי היינו דקתני תרתי. מדברת להודיע כחו דר' יהושע דאע"ג דלא ראוה שנבעלה פסולה ומעוברת להודיע כחו דרבן גמליאל:
בבתה. אם העובר הזה נקבה תנשא לכהונה לר"ג דאי אשמועינן בדידה הוה אמינא איהי הואיל דהוה לה חזקה דכשרות מעיקרא אמרי' אוקמה אחזקה ואל תפסילנה מספק אבל עובר דלא הוה ליה חזקה דכשרות אימא לא:
הניחא למ"ד כו'. לקמן בשמעתין:
מאי איכא למימר. תרתי להכשיר בה למה לי כיון דמדברת בראוה שנבעלה:
מלקין על היחוד. מכת מרדות:
ואין אוסרין. אשה על בעלה בשביל יחוד בעלמא:
לימא דלא כרבי יהושע. דמשום יחוד מחזיק לה בנבעלת:
ביוחסין. בכהונה:

מתניתין

ראוה מדברת עם אחד,
ואמר לה: "מה סיבו של איש זה?",
"איש פלוני, וכהן הוא" -
רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת.
ורבי יהושע אומר:
לא מפיה אנו חזין,
אלא הרי זו בחזקת בעולה לנתין,
ולממזר - עד שתביא ראיה לדבריה.

היתה מעוברת,
ואמר לה: "מה סיבו של עובר זה?",
"מאיש פלוני, וכהן הוא" -
רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת.
ורבי יהושע אומר:
לא מפיה אנו חזין,
אלא הרי זו בחזקת מעוברת לנתין,
ולממזר - עד שתביא ראיה לדבריה.

גמרא

מאי "מדברת"?

זעירי אמר: נסתרה.

רב אסי אמר: נבעלה.

בשלמא לזעירי - היינו דקתני: "מדברת",
אלא לרב אסי - מאי "מדברת"?

לישנא מעליא,

כדכתיב: "אכלה ומחתה פיה, ואמרה: לא פעלתי און"¹⁷ (משלי ל, כ).

בשלמא לזעירי - היינו דקתני תרתי: "מדברת",
ו"מעוברת",

אלא לרב אסי - תרתי למה לי?

חדא - להכשיר בה,

וחדא - להכשיר בבתה.

הניחא למאן דאמר: "לדברי המקשיר בה - מכשיר בבתה",
אלא למאן דאמר: "לדברי המקשיר בה - פוסל בבתה" - מאי איכא למימר?

רב אסי סבר כמאן דאמר: "לדברי המקשיר בה - מכשיר בבתה".

אמר ליה רב פפא לאבוי:

לזעירי, דאמר: מאי "מדברת"? נסתרה,

ואמר רבי יהושע: לא מהימנא,

האמר רב: מלקין על היחוד,

ואין אוסרין על היחוד!

לימא: דלא כרבי יהושע?

אפילו תימא: רבי יהושע,

מעלה עשו ביוחסין.

¹⁷ מן דרך אשה מנאפת אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און

רפ"י

מיתבי:

לסתר. משמע יחוד בעלמא:
לחורבה. סתמא לבעילה שהוא
מקום לזנות:

חורבה דמתא. סתם בעילתה
מאחד מבני העיר ואיכא למימר
בעיר שרובה ישראל כשרים
קאמר:

דדברא. ספק אחד מסוף העולם
בא לכאן ורוב העולם עובדי
כוכבים הם ופוסלים אשה
בביאתם לכהונה כדאמר
ביבמות (דף מה.) ובקדושין (דף
עח:) יצאו עובד כוכבים ועבד
שאין לו אלמנות וגירושין בה:

זו עדות שהאשה. עצמה כשרה
לומר לכשר נבעלתי:

אינה נאמנת. לינשא לכהן:
אמרו לו אבל. הן כמו אבל שרה
אשתך (בראשית יז) דמתרגמין
בקושטא:

ומה הפרש בין זו לזו. ר' יהושע
קאמר לה:

לזו יש עדים. שנבעלה דכיון
דנשבת לבין העובדי כוכבים
והם פרוצים בעריות כולנו עדים
שנבעלה:

ולזו אין עדים. שנבעלה שלא
ראוה אלא מדברת ומיגו דאי
בעיא אמרה לא נבעלתי כי
אמרה נמי לכשר נבעלתי
מהימנא:

אף לזו. כלומר אף כאן יש אחת
שיש לה עדים ואתם חולקים עלי
בהיותה מעוברת:

אמרו ליה כו'. לקמיה מפרש
מאי קא מהדרי ליה על מאי
דקאמר להו:

אין אפוטרופוס כו'. לקמן
מפרש:

בד"א. דנאמנת לר"ג:

בעדות אשה בגופה. כלומר
להכשיר את עצמה לכהונה דלא
מחזיקין לה בנבעלה לפסול:

מאי קאמר להו כו'. כלומר מאי
קאמר להו איהו דקא מהדרי
ליה אינהו רוב עובדי כוכבים
פרוצים בעריות כלום תשובה
היא זו על מה שאמר להם אף לזו
יש לה עדים אין לך פרוץ גדול
מזה דקחזינו דנתעברה ממנו:

השבתנו על המעוברת. תשובה
גמורה ונצחת:

מדברת היינו שבויה. מה
מדברת אין לה עדים אף שבויה
אין לה עדים בבעילה ואתם
מחזיקים אותה כנבעלה:

פרוצים בעריות. והא ודאי
נבעלה:

אין אפוטרופוס לעריות. אין
אתם יכולים להיות לה
אפוטרופוס לומר לא נבעלה:

יגב

"ראוה שנכנסה עם אחד לסתר,

או לחורבה,

ואמרו לה: "מה טיבו של איש זה?"

"בהו הוא, וכן אחי אבא הוא" -

רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת.

רבי יהושע אומר:

לא מפיה אנו חזין,

אלא הרי זו בחזקת בעולה לנתיו,

ולממזר - עד שתביא ראיה לדבריה."

בשלמא לזעירי - היינו דקתני תרתי: "לסתר,

או לחורבה,"

אלא לרב אסי, דאמר: "נבעלה" - תרתי למה לי?

חדא קתני: לסתר דחורבה.

והא "לסתר,

או לחורבה" קתני!

חדא - לחורבה דמתא,

וחדא - לחורבה דדברא.

וצריכי,

דאי אשמעינן חורבה דמתא - בהא קמכשר רבן גמליאל, משום דרוב כשרים אצלה,

אבל לחורבה דדברא, דרוב פסולין אצלה - אימא: מודה ליה לרבי

ואי אשמעינן בההיא - בההיא קאמר רבי יהושע,

אבל בהא - אימא: מודה לרבן גמליאל,

צריכא.

מיתבי:

"זו עדות שהאשה בשרה לה.

ורבי יהושע אומר: אינה נאמנת.

אמר להם רבי יהושע: אי אתם מודים בשבויה שנשבת,

ויש לה עדים שנשבת,

והיא אומרת: "טהורה אני" - שאינה נאמנת?!

אמרו לו: אבל, ומה הפרש יש בין זו לזו?

לזו - יש עדים,

ולזו - אין לה עדים.

אמר להם: אף לזו יש עדים, שהרי פריסה בין שיניה.

אמרו לו: רוב גוים פרוצים בעריות הם.

אמר להם: אין אפוטרופוס לעריות.

במה דברים אמורים: בעדות אשה בגופה,

אבל עדות אשה בבתה - דברי הכל: הולד שתוקי."

מאי קאמר להו, ומאי קמהדרי ליה?

הכי קאמרי ליה: השבתנו על המעוברת,

מה תשיבנו על המדברת?

אמר להם: מדברת - היינו שבויה.

אמרו לו: שאני שבויה, דרוב גוים פרוצים בעריות הם.

אמר להם: הא נמי - כיון דאיסתתר, אין אפוטרופוס לעריות.

קתני מיהת תרתי: מדברת,

ומעוברת,

תיובתא דרב אסי!

תיובתא.

רפ"י

וְתִפּוֹק לִיה וכו'. לרבי יהושע פריך נהי נמי דאין אפוטרופוס לעריות תיפוק ליה דלא דמי לשבויה דהתם רוב פסולין כו':
מכשיר אפי' ברוב פסולים.
 דאמרינן אוקמה אחזקה ועל רוב פסולים שהיו מכשירים אותה הביא הוא להם ראייה מן השבויה:

וְתִפּוֹק לִיה,

דְּהֵתָם - רוב פסולין אַעְלָה,

וְהָא - רוב כְּשָׁרִין אַעְלָה!

מְסִיעַ לִיה לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי,

דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:

לְדַבְּרֵי הַמְּכַשֵּׁיר - מְכַשֵּׁיר אֶפִּילוּ בְּרֹב פְּסוּלִין,

לְדַבְּרֵי הַפּוֹסֵל - פּוֹסֵל אֶפִּילוּ בְּרֹב כְּשָׁרִים.

34. יג, ב

רס"י

אית לה חזקה דכשרות. וי"ל
אשה זו בחזקת כשרות עומדת
ומספק אתה בא לפוסלה אל
תפסילנה מספק:

לא שתוקי וכשר. כלומר שתוקי
הוא במקצת שאם כהן היה
הבועל והעובר יהיה זכר
משתקין אותו מדין כהונה
כדלקמן אבל כשר הוא ליוחסין
שאם נקבה היא תינשא לכהונה
ואם זכר הוא בתו ואלמנתו
כשרות לכהונה:

ופירש אחד מהן. ואין ידוע איזה
הוא:

הולד שתוקי. ואע"פ שברור לנו
שמכהן כשר בא והאי שתוקי על
כרחך כשר ליוחסין ואם נקבה
היא ראוייה לכהן וקרי ליה
שתוקי:

מדין כהונה. שלא יעבוד עבודה
ולא יאכל תרומה:
מיוחס אחריו. שאנו יודעין מי
אביו:

]"היתה מעופרת,

ואמרו לה: "מה טיבו של עובר זה?",

"מאיש פלוני, וכהן הוא" -

רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת.

ורבי יהושע אומר:

לא מפיה אנו חזין,

אלא הרי זו בחזקת מעופרת לנתיו,

ולממזר - עד שתביא ראיה לדבריה".]

אמר רבי יוחנן:

לדברי המכשיר בה - מכשיר בביתה,

לדברי הפוסל בה - פוסל בביתה.

ורבי אלעזר אומר:

לדברי המכשיר בה - פוסל בביתה.

אמר רבה:

מאי טעמא דרבי אלעזר?

בשלמא איהי - אית לה חזקה דכשרות,

בתה - לית לה חזקה דכשרות.

איתיביה רבי אלעזר לרבי יוחנן:

"במה דברים אמורים:

בעדות אשה בגופה,

אבל עדות אשה בביתה - דברי הכל: הולד שתוקי".

מאי לאו, שתוקי ופסול!

לא, שתוקי וכשר.

ומי איכא שתוקי כשר?!

אין, כדשמואל,

דאמר שמואל:

עשרה כהנים עומדים ופירש אחד מהם ובעל - הולד שתוקי.

מאי "שתוקי"?

אילימא: שמשתיקין אותו מנכסי אביו - פשיטא!

ומי ידעין אבוי מנו?!

אלא: שמשתיקין אותו מדין כהונה,

דכתיב: "והיתה לו ולזרעו אחריי ברית כהנת עולם"¹⁸ (במדבר כה, יג) -

מי שזרעו מיוחס אחריי,

יצא זה שאין זרעו מיוחס אחריי.

¹⁸ וְהָיְתָה לוֹ וּלְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כֹּהֲנֵת עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קָנָא לְאַלְהֵיוּ וְנִכְפַּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

35. יג, ב – יד, א

רס"י

אין מינאי. אמת ממני הוא :
 ובהא כי לא מודי כו'. דקא
 אמרת ועוד : ארוסה הכל פסולין
 אצלה חוץ מן הארוס :
 הא לכתחלה. אם בא כהן לימלך
 לבית דין לא שרינן ליה לכונסה
 אא"כ היו רוב כשרים אצלה :
 דיעבד. אם נשאה כהן ולא נמלך
 לא מפקינן לה מיניה :
 והא נמי כדיעבד דמי. שנתעברה
 ואתה בא לפסול העובר
 ולאוסרה על הארוס דאם אין
 אתה מאמינה הרי אתה מוציאה
 מבעלה :

ההוא ארוס וארוסתו דאתו לקמיה דרב יוסף.
 היא אמרה: מיניה.

יד, א והוא אמר: ^אין, מינאי.

אמר רב יוסף:

למאי ניהוש לה?

חדא - דהא קא מודה,

ועוד - הא אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבן גמליאל.

אמר ליה אביי:

ובקא, כי לא מודה - מכשר רבן גמליאל?!

והאמר ליה שמואל לרב יהודה:

שיננא, הלכה כרבן גמליאל,

ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרין אצלה.

והקא - רוב פסולין אצלה!

ולישטמיה,

תקשי לך היא גופא:

"הלכה", "ואת לא תעביד עובדא"!

אלא מאי אית לך למימר?

הא - לכתחלה,

הא - דיעבד,

והא - נמי כדיעבד דמי.

36. יד, א

רפ"י

מי אמר רבי יהושע אינה נאמנת. אלמא לא מוקמינן לה אחזקה:

עיסה. לשון ספק:

על אלמנת עיסה. שהיא באה מכח ספק חלל כדלקמן שנטמע בה ספק חלל כגון שזרק בעל אמו הראשון לה גט ספק קרוב לו ספק קרוב לה ומת ונמצאת זו ספק גרושה ספק אלמנה ונשאה כהן והוליד ממנה בן זהו ספק חלל והעיד ר"י על אלמנתו של זה שהיא כשרה אלמא מוקמינן לה אחזקה ואמרינן אל תפסילנה לזו מספק כלומי שמא בעלה חלל היה:

בודקת וניסת. וי"ל שבדקה אחר אותו גירושין והוגד לה שקרוב לו היו ולא נתגרשה כלל ואלמנה היתה וכשרה לכהן:

בודקת ומזנה. בתמיה:

דרבן גמליאל אדרבן גמליאל לא קשיא. בתמיה דלא חיישת לתרוצינהו:

הא קתני סיפא. דההיא אמר להן כו':

קבלנו עדותכם. נאמנים אתם לנו שכך שמעתם:

על כך. להתירה לכהונה דודאי אסורה שהכהנים שומעין לכם. אם תאמרו אסורה:

אבל לא לקרב. אם תאמרו מותרת:

התם ברי. מתניתין היא אומרת ברי לי שלכשר נבעלתי:

הכא. גבי אלמנת עיסה כי היכי דלדידן מספקא לן לדידה נמי מספקא לה וליכא למימר בה ברי ושמא ברי עדיף:

חד ספיקא. מתניתין חד ספיקא היא ספק נבעלה לכשר ספק נבעלה לפסול שהרי לא בא זה לפנינו ואילו בא שמא היינו מכירים בו שהוא פסול:

הכא. גבי אלמנת עיסה:

תרי ספיקי. אמו של ספק חלל זה בה נולד הספק והיא עצמה לא נאסרה אלא מספק וזו שבאה מחמת בנה קרי לה ספק ספיקא ומדברי רבי יוסף טוב עלם מצאתי [אלמנת עיסה] אשה שהיה בעלה ספק ספיקא כגון שנתגרשה אמו מבעלה הראשון ספק קרוב לו ספק קרוב לה ומת בתוך שלשה חדשים ונשאת לכהן תוך שלשה חדשים וילדה את זה ספק שהוא בן תשעה לראשון וכשר ואפילו היתה מגורשת שהרי קודם לגט נתעברה או אפילו אחר הגט והוא ישראל ולא כהן וספק בן שבעה לאחרון ובנו של כהן הוא והרי הוא ספק חלל הרי ספק ספיקא שמא אינו בנו של כהן ואת"ל בנו הוא שמא לא היתה אמו גרושה אלא אלמנה ולהכי קרי לה עיסה שיש בה עירובי ספיקות הרבה כעיסה זו שהיא בלושה והא דאמרינן לקמן כל שנטמע בה ספק חלל היינו פירושא כל שנטמעו בה ספק עירובי חלל:

["היתה מעופרת,

ואמרו לה: "מה טיבו של עובר זה?,"

"מאיש פלוגי, ובהן הוא" -

רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת.

ורבי יהושע אומר:

לא מפיה אנו חזין,

אלא הרי זו בחזקת מעופרת לנתין,

ולממזר - עד שתביא ראיה לדבריה"].

רמי ליה אביי לרבא:

ומי אמר רבי יהושע: אינה נאמנת?!

ורמינהו:

"העיד רבי יהושע ורבי יהודה בן בתירא על אלמנת עיסה - שהיא כשרה לכהונה" (עדויו)

אמר ליה:

הכי השתא?!

התם - אשה נישאת, בודקת ונישאת,

הכא - אשה מזנה, בודקת ומזנה?!

אמר רבא:

דרבי יהושע אדרבי יהושע - קשיא,

דרבן גמליאל אדרבן גמליאל - לא קשיא?!

והא קתני סיפא: "אמר להו רבן גמליאל:

קבלנו עדותכם,

אבל מה נעשה שהרי גזר רבן יוחנן בן זכאי שלא להושיב בית דין על כ

שהכהנים שומעין לכם לרחק,

אבל לא לקרב" (עדויות ח, ג)!

אלא אמר רבא:

דרבן גמליאל אדרבן גמליאל - לא קשיא:

התם - ברי,

הכא - שפא.

דרבי יהושע אדרבי יהושע - נמי לא קשיא:

התם - חד ספיקא,

הכא - תרי ספיקי.

הלכך,

לרבן גמליאל: אלים ליה ברי,

דאפילו בחד ספיקא - נמי מכשיר,

וקיל ליה שפא,

דאפילו בספק ספיקא - נמי פסיל.

לרבי יהושע: אלים ליה חד ספיקא,

דאפילו בברי - נמי פסיל,

וקיל ליה ספק ספיקא,

דאפילו בשפא - נמי מכשיר.

37. יד, א-ב

רס"י

תנו רבנן:

"איזוהי אלמנת עיסה?"

**כל שאין בה לא משום ממזרות,
ולא משום נתינות,
ולא משום עבדי מלכים.**

אמר רבי מאיר:**"כל שאין בה אחד מכל אלו - משיאין לכהונה."****רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר,****וכן היה רבי שמעון בן מנסיא אומר בדבריו:****איזוהי אלמנת עיסה?****כל שנטמע בה ספק חלל,****מכירין ישראל - ממזרים שביניהם,****ואין מכירין - חללין שביניהם."****אמר ר':****"איזוהי אלמנת עיסה?"****כל שאין בה לא משום ממזרות,****ולא משום נתינות,****ולא משום עבדי מלכים."****הא חלל - כשר.****מאי שנא הנך? דאורייתא,****חלל - נמי דאורייתא!**

ותו,

"אמר רבי מאיר:**"כל שאין בה אחד מכל אלו - משיאין לכהונה,"****היינו תנא קמא!**

ותו,

"רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר,**וכן היה רבי שמעון בן מנסיא אומר בדבריו:****איזוהי אלמנת עיסה?****כל שנטמע בה ספק חלל,****מכירין ישראל - ממזרים שביניהם,****ואין מכירין - חללין שביניהם."****והא אמרת רישא: חלל - כשר!****אמר רבי יוחנן:****"ממזר" - צווח,****ו"חלל" - שותק, איכא בינייהו:****תנא קמא סבר: כל פסול דקרו ליה ושתיק - פסול.****והכי קאמר תנא קמא: איזוהי אלמנת עיסה?****כל שאין בה לא שתוק ממזרות,****ולא שתוק נתינות,****ולא שתוק עבדי מלכים,****ולא שתוק חלל.****וקאמר ליה רבי מאיר:****הנך - הוא דקא פסיל ליה בקהל,****אבל שתוק חלל - כשר,****והא דשתיק, משום דלא איכפת ליה.****וקאמר ליה רבי שמעון בן אלעזר לתנא קמא דרבי מאיר:****אי שמיע לך דמכשר רבי מאיר בשתיקה - לא דקרו ליה "חלל" ושתיק,****נטמע. נתערב:****איזוהי אלמנת עיסה. שהעידו עליה שהיא****כשרה:**

כל שאין. בעירובי ספקותיה לא ספק ממזרות ולא ספק נתינות ולא ספק עבדי מלכים אלא ספק חלל לבדו משי"ה נקט עבדי מלכים משום עבדי שלמה שהיו עשירים ובעלי זרוע ונשאו להם בנות ישראל וכגון זרעו של הורדוס שהי' עבד לבית חשמונאי וגברה ידו ומלך:

שמעתי כו'. לקמיה פריך היינו תנא קמא דתנא קמא נמי הכי אמר דמשום דאין בה אחד מכל אלו העידו עליה להכשיר:

מכירין ישראל ממזרין שביניהם. וספק ממזר יש לך להכשיר דאי ממזר הוה מידע הווי ידעי ביה:

ואין מכירין חללין שביניהם. וספק חלל יש לך לפסול ולקמיה פריך הא אמרת רישא איזוהי אלמנת עיסה כל שנטמע בה ספק חלל אלמא ספק חלל כשר:

הא חלל כשר. משום ספק חלל לא פסיל לה:**מאי שנא הנך.** דפסיל לה ספק דידהו:

דאורייתא. משום דוודאן פוסלין מן התורה בביאה דנפקא לן ביבמות (דף סח.) מבי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה פסלה:

חלל נמי. ודאי פסול מדאורייתא דילפינן לה התם מלא יחלל זרעו מקיש זרעו לו מה הוא פוסל בביאתו אף זרעו פוסל והוא גופיה נפקא לן מלא יחלל שני חילולין במשמע אחד לזרעו ואחד לאשתו:

ר"ש בן אלעזר כו'. סיפא דמילתיה ארישא דמילתיה פריך דקתני סיפא אין מכירין חללין שביניהם משמע אפשר שהיה חלל אבל לא היו מכירין בו אלמא אית ליה דפסיל ורישא אמר איזוהי אלמנת עיסה והכשיר כל שנטמע בה ספק חלל:

אמר ר' יוחנן ממזר צווח וחלל שותק איכא בינייהו. אדם שכשקורין אותו ממזר הוא צווח וכשקורין אותו חלל שותק איכא בין ר"מ לת"ק ובין תנא קמא דברייתא אליבא דר"מ ור"ש בן אלעזר אליבא דר"מ:

תנא קמא סבר כל פסול דקרו ליה ושתיק פסול. דהודאה היא וכל שאין בה לא משום ממזרות כו' דקאמר אשתיקות קאי:

והכי קאמר איזוהי אלמנת עיסה. להכשיר:

כל שאין בה לא שתוק ממזרות ולא שתוק נתינות. וכיון דתלה טעמא בשתיקה הוא הדין לכל שתוקי פסול ולא הוצרך למנות את כולם ובאיזו הכשירו באשת ספק חלל שאנו מכירין את ספיקו שנתגרשה אמו ספק אבל מי שאין מכירין בו ושמענו שפוסלין אותו ושותק פסול:

וקאמר ליה ר"מ. דוקא הני אבל שתוק חלל לא פסול:

והא דשתיק. לאו משום דאודי אלא משום דלא איכפת ליה הואיל ולא פסול קהל הוא והיינו דקאמר כל שאין בה אחד מכל אלו שתיקות משיאין בנותיהן לכהונה ואפי' יש בו שתוק חלל:

וקאמר ליה ר"ש לתנא קמא. לאו לתנא קמא דברייתא קאמר דההיא רבנן היא אלא לתנא ששנה דברי ר"מ בבית המדרש ואמר בשם ר"מ שמעתי כל שאין בה כו':

אי שמיע לך כו'. והכי קאמר איזוהי אלמנת עיסה כל שנטמע בה ספק חלל שאנו מכירין את פסולו שהיתה אמו ספק גרושה אבל שתוק חלל ואין אנו מכירין בו פסול כתנא קמא ומיהו בהא פליג רבי מאיר אתנא קמא דאיהו כל פסול דשתיק ביה פסיל ולרבי מאיר חלל שתוק הוא דפסול דסבר מסתייה דלא מפקי ליה מקהל ואם אני צווח יכריזו עלי וידוע פסולי בברור ועכשיו אין מכירין ישראל חללין שביניהם אבל שתוק ממזר כשר דהאי דשתיק סבר הכל יודעין שאינו ממזר דמכירין ישראל ממזרין שביניהם:

רש"י

אלא דקרו ליה "ממזר" ושתיק,
והאי דשתיק, סבר: ממזר קלא אית ליה,

אבל "ממזר" וצווח,
"חלל" ושותק - פסול,

והאי דאשתיק, סבר: מיסתייה דלא מפקי ליה מקהל.

תני חדא:

"רבי יוסי אומר:

שתוק ממזר - בשר,

שתוק חלל - פסול."

ותניא אידך:

"שתוק חלל - בשר,

שתוק ממזר - פסול!"

לא קשיא:

הא - תנא קמא אליבא דרבי מאיר,

הא - דרבי שמעון בן אלעזר אליבא דרבי מאיר.

38. יד, ב – טו, א

רס"י

מתני'

מן העין. מן המעיין:

אם רוב העיר. כשרין להשיא בנותיהן ואלמנותיהן לכהונה שאין רוב בני העיר מן הפוסלין אשה לכהונה בביאתן אף זו תינשא לכהונה:

גמ'

דאמר כמאן. דבעי רוב כשרין: **אפילו ברוב פסולין נמי מכשר.** דאית ליה העמד אשה על חזקתה:

אמר ליה הכי אמר כו'. לעולם כרבי יהושע והכא משום דאיכא תרי רובי לכשרות אכשרה וכדבר יהודה ולקמן מפרש טעמא ואזיל מאי שנא תרי רובי מחד רובא:

בקרונות של ציפורי. ביום השוק שסיעות ושיירות ממקום אחר באות שם:

וכדרבי אמי. דהשתא איכא רוב סיעה ורוב העיר:

נבעלת בקרונות. משמע על הקרון:

בשעת קרונות. שהשיירות באות לעיר:

כשרה לכהונה. כדקאמר והוא שהיתה סיעה של בני אדם כשרים עוברת שם דאיכא למימר שמהם היה:

אבל פירש אחד מציפורי. דידיעין ודאי דמן העיר היה אע"פ שציפורי עיר שרובה משיאין לכהונה:

הולד שתוקי. דבחד רובא לא מכשר:

וכי הא דכי אתא רב דימי אמר זעירי אמר רבי חנינא ואמרי לה. שלא הוזכר רב דימי כאן אלא זעירי אמר רבי חנינא דבעינן תרי רובי וכדמפרש טעמא:

הולכין אחר רוב העיר. להכשיר: **ואין הולכין אחר רוב סיעה.** כגון במקום רחוק מן העיר דבודאי מאנשי הסיעה הוה אין מכשירין אותה ואפילו רובן כשרין:

וקשיא לן כלפי לייא. כנגד איפוא הדבר הזה סובב:

הני ניידים. רוב סיעה ניידים ויש להלך בהן אחר הרוב:

והני. של עיר:

קביעי. ואמרינן לקמן כל קבוע כמחצה על מחצה דמי ואפילו אין שם אלא אחד פסולה:

ולא אחר רוב סיעה גרידתא. והכי קאמר אין הולכין אחר רוב סיעה לבדה וכל שכן אחר רוב העיר לבדה:

מ"ט. אחר רוב סיעה לא:

גזרה אטו רוב העיר. דקביעי:

מתניתין

אמר רבי יוסי:

מעשה בתינוקת שירדה למלאות מים מן העין, ונאנסה.

אמר רבי יוחנן בן נורי:

אם רוב אנשי העיר משיאין לכהונה - הרי זו תינשא לכהונה.

גמרא

אמר ליה רבא לרב נחמן:

רבי יוחנן בן נורי דאמר כמאן?

אי קרבן גמליאל - אפילו ברוב פסולין נמי מכשר!
ואי קרבי יהושע - אפילו ברוב פשרים נמי פסיל!

אמר ליה:

הכי אמר רב יהודה אמר רב:

בקרונות של ציפורי היה מעשה,

וכדרבי אמי,

דאמר רבי אמי:

והוא שהיתה סיעה של בני אדם כשרין עוברת לשם.

וכדרבי ינאי,

דאמר רבי ינאי:

נבעלת בקרונות - כשרה לכהונה.

"בקרונות" - סלקא דעתך?!

אלא: נבעלת בשעת קרונות - כשרה לכהונה.

אבל פירש אחד מציפורי ובעל - הולד שתוקי.

כי הא דכי אתא רב דימי אמר זעירי אמר רבי חנינא,

ואמרי לה אמר זעירי אמר רבי חנינא:

הולכין אחר רוב העיר,

ואין הולכין אחר רוב סיעה.

כלפי לייא?!

הני - ניידים,

והני - קביעי וקיימי!

אלא: הולכין אחר רוב העיר,

והוא דאיכא רוב סיעה בהדה,

ואין הולכין אחר רוב העיר גרידתא,

ולא אחר רוב סיעה גרידתא.

מאי טעמא?

גזרה רוב סיעה אטו רוב העיר.

ורוב העיר נמי,

אי דקא אזלי אינהו לגבה - כל דפריש מרובא פריש!

לא צריכא, דקא אזלא איהי לגביהו,

דהנה ליה קבוע,

ואמר רבי יירא:

כל קבוע - כמחצה על מחצה דמי.

רפ"י

ופרכינן. רוב העיר נמי אי עקר
הבוועל מביתו ואזל לגבה הוה
נייד וקי"ל כל דפריש מרובא
פריש: ומשני איכא דקאזלא
לגבייהו כו' ולא גרסינן מאי
איכא יש שהולכת היא אצלו
והוה ליה קבוע הלכך אפילו
ברוב כשרים או רוב העיר או רוב
סיעה פסול כרבי יהושע ומשום
תרי רובי אכשרה דליכא למיגזר
מיד:

ולקח בשר מאחת מהן. במקום
קביעות:

ספיקו אסור. דכל קבוע כמחצה
על מחצה דמי:

ובנמצא. בשר הנמצא בשוק ולא
ידעינן מאיזה פירש:

הלך אחר הרוב. הואיל והבא
לפנינו לא במקום קביעות לקחה
וכבר פירשה על ידי אחר וכל
דפריש מרובא פריש:

דקאתי לה רובא מעלמא. וכגון
שרוב סיעת טבחי ישראל כשרים
באו לכאן דאיכא תרי רובי או
שרוב טבחי כל המדינה ישראל
דאיכא תרי רובי רוב העיר ורוב
המדינה דניידי:

ומי בעינן תרי רובי?!

והתניא:

"תשע חנויות,

בולן - מוכרות בשר שחוטה,

ואחת - מוכרת בשר נבלה,

ולקח מאחת מהן,

ואינו יודע מאי זה מהו לקח - ספיקו אסור,

ובנמצא - הלך אחר הרוב!"

וכי תימא: בשאין דלתות מדינה נעולות,

דקא אתי לה רובא מעלמא - והא אמר רבי זירא:

אף על פי שדלתות מדינה נעולות!

מעלה עשו ביוחסין.

39. טו, א

רפ"י

אלא מתשעה צפרדעים כו'. תוספתא היא במס' טהרות תשעה צפרדעים מתים ברשות היחיד ושרץ אחד כגון צב שהוא דומה לצפרדע ביניהם ונגע באחד מהן ספיקו טמא:

אלא מתשעה שרצים כו'. אף היא תוספתא במס' טהרות וקתני ברה"י ספיקו טמא ברה"ר ספיקו טהור אלמא כמחצה דמי ולקולא דאי לאו כמחצה דמי אין כאן ספק טומאה אלא ודאי טומאה דהא רובא שרצים:

אמר קרא וארב לו עד שיהא מתכוין לו. פרט למתכוין להרוג את זה והרג את זה הכי דריש ליה ר"ש בסנהדרין ואמרין התם ורבנן היכי דרשי ליה:

אמרי דבי ר' ינאי פרט לזורק אבן לגו. לתוך חבורת בני אדם כנענים וישראלים אבל שני ישראלים עומדין ונתכוין להרוג זה (והרג זה) והתרו בו וקבל התראה ונפלה הכאה על חברו חייב והיינו טעמא דקאמר הכא ורבנן משום דבסנהדרין הכי איתא:

תיפוק ליה דרובא כנענים ניהו. ולמה לי קרא ואי נמי פלגא ופלגא אכתי לא איצטריך קרא דמהיכא תיתי דניקטליה: ספק נפשות. דיני נפשות להקל דהא והצילו העדה כתיב (במדבר לה):

דהוה ליה כנעני קבוע ביניהם. ואשמועינן האי קרא דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי:

גופא:

"אמר רבי זירא:

כל קבוע - כמחצה על מחצה דמי, בין לקולא בין לחומרא"¹⁹.

מנא ליה לרבי זירא הא?

אילמא מ' תשע חנויות,

בולן - מוכרות בשר שחוטה,

ואחת - בשר נבלה,

ולקח מאחת מהן,

ואינו יודע מאיזה מהן לקח - ספיקו אסור,

ובנמצא - הלך אחר הרוב" - התם לחומרא!

אלא מ' תשעה צפרדעים, ושרץ אחד ביניהם,

ונגע באחד מהן,

ואינו יודע באיזה מהן נגע - ספיקו טמא" - התם נמי לחומרא!

אלא מ' תשעה שרצים, וצפרדע אחד ביניהם,

ונגע באחד מהן,

ואינו יודע באיזה מהן נגע:

ברשות היחיד - ספיקו טמא,

ברשות הרבים - ספיקו טהור".

ומדאורייתא מנא לן?

אמר קרא: "וארב לו וקם עליו"²⁰ (דברים יט, יא) - עד שיתכוין לו.

ורבנן?

אמרי דבי רבי ינאי:

פרט לזורק אבן לגו.

היכי דמי?

אילמא: דאיכא תשעה גויים, ואחד ישראל ביניהם - ותיפוק ליה דרובא גויים ניהו! אי נמי, פלגא ופלגא - ספק נפשות להקל!

לא צריכא,

דאיכא תשעה ישראלים, וגוי אחד ביניהם,

דהוה ליה גוי קבוע,

וכל קבוע - כמחצה על מחצה דמי.

¹⁹ שורה זו הוספה בדברי רבי זירא כאן, שלא הוזכרה בסוגיה הקודמת

²⁰ וְיָקָם אִישׁ שֹׁנֵא לְרֵעֵהוּ וְאַרְבֵּי לוֹ וְקָם עָלָיו וְהָקִהוּ נֶפֶשׁ וְנֵם אֶל אַחַת הָעָרִים הָאֵל

40. טו, א-ב

רפ"י

הוראת שעה היתה. הך דריב"נ צורך שעה היתה או ראו שם שאר צידי היכר דברים להתיר אבל לדורות תרי רובי בעינן: **מתני רבי ירמיה כו' קס"ד** דמשום רוב העיר גרידתא אכשרה ואמר רב הלכה כרבי יוסי:

מצא בה תינוק מושלך. משנה היא בסדר טהרות גבי עיר שישראלים ועובדי כוכבים דרים בה:

מחצה על מחצה ישראל. לקמיה מפרש מאי איכא בין רוב ישראל למחצה על מחצה דפליג להו בתרי:

לא שנו. דאם רוב ישראל ישראל:

אלא להחיותו. ב"ד מצווין לפרנסו משום וחי אחיך עמך (ויקרא כה):

אבל ליוחסין לא. דאם בת היא אסורה לכהן ואפי' ליכא למיחש משום אסופי כגון הנך דאמרינן בעשרה יוחסין (קדושין עג:). משלטי הדמיה תלי פיתקא תלי קמיעא מיהו חיישינן שמא בת עובד כוכבים היא ולמ"ד גיורת פסולה לכהונה אפילו קטנה זו אסורה לכהן דתרי רובי בעינן ליוחסין:

ושמואל אמר אף לפקח עליו את הגל. בשבת חשבינן ליה לישראל:

אשתמיטתיה. לרבי ירמיה: **הא דאמר רב יהודה**. דהכא נמי תרי רובי הוו:

ולרב חנן בר רבא דאמר. משמיה דרב:

הוראת שעה היתה. והתם תרי רובי הוו וקאמר הוראת שעה היתה אבל לדורות לא בעינן תרי רובי:

קשיא הא. דרב דאמר אבל ליוחסין לא אלמא רב תרי רובי בעי:

לא מתני הא. דאמר רב יהודה אמר רב בקרונות של צפורי הוה מעשה וחד רובא הוה הלכך הוראת שעה היתה:

[**אמר רבי יוסי**:

מעשה בתינוקת שירדה למלאות מים מן העין, ונאנסה.

אמר רבי יוחנן בן נורי:

אם רוב אנשי העיר משיאין לכהונה - הרי זו תינשא לכהונה].

איתמר:

רב חייא בר אשי אמר רב:

הלכה כרבי יוסי.

ורב חנן בר רבא אמר רב:

הוראת שעה היתה.

מתני רבי ירמיה:

וליוחסין לא בעינן תרי רובי?!

והתנן:

"מצא בה תינוק מושלך: אם רוב גוים - גוי,

אם רוב ישראל - ישראל,

מחצה על מחצה - ישראל" (מכשירין ב, ז).

טו, ב

ואמר רב:

לא שנו אלא להחיותו,

אבל ליוחסין - לא.

ושמואל אמר:

לפקח עליו את הגל!

אשתמיטתיה הא דאמר רב יהודה אמר רב:

בקרונות של צפורי הוה מעשה.

ולרב חנן בר רבא,

דאמר: הוראת שעה היתה,

קשיא הא!

מאן דמתני הא, לא מתני הא.

41. טו, א-ב

רס"י

מי אמר שמואל הכי. דלענין פיקוח נפש בעינן רובא:
 אין הולכין כו'. דאפילו בספק עובד כוכבים ספק ישראל ברוב עובדי כוכבים מפקחין:
 ולענין פיקוח נפש אינו כן. דאפילו ברוב עובדי כוכבים מפקחין דאין הולכין בה אחר הרוב:
 למאי הלכתא. כיון דאמר שמואל מפקחין עליו את הגל אלמא לאו עובד כוכבים הוא לכל מילי ולמאי הלכתא חשיב ליה עובד כוכבים:
 להאכילו נבלות. בידים וכ"ש שלא יחזירו לו אבידה ולנזקין:
 להחזיר לו אבידה. רבותא היא דמוציאין מיד ישראל הזוכה בה ועוד דאמור רבנן (סנהדרין דף עו:): המחזיר אבידה לנעני עליו הכתוב אומר למען ספות הרוה את הצמאה שהשוה מצרים לחשיבתן של ישראל ונאמר לא יאבה ה' סלוח לו:
 מחצה על מחצה ישראל למאי הלכתא. להחזיר לו אבידה לא מצית אמרת דא"כ למאי הלכתא פלגינהו מהדדי:
 לנזקין. דתנן ב"ק (דף לו:): שור של ישראל שנגח לשור של כנעני פטור ושור של כנעני שנגח לשור של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם וישראל לישראל תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם:
 אילימא כו'. וקאמרת דדיינין ליה כישראל ומחייבת ליה לשלם לו חצי נזקו:
 לימא ליה. ישראל אייתי ראייה דהא מחצה על מחצה הוא וספיקא הוא:
 לא צריכא כו'. וקא תבע ליה ישראל נזק שלם לתם כדין כנעני ואשמעינן תנא דכישאל דיינין ליה ולא משלם אלא חצי נזק דא"ל אייתי ראייה:

גופא:

"מִצָּא בָּהּ תִּינוּק מוֹשֶׁלֶךְ: אִם רֹב גּוֹיִים - גּוֹי,

אִם רֹב יִשְׂרָאֵל - יִשְׂרָאֵל,

מַחְצָה עַל מַחְצָה - יִשְׂרָאֵל" (מכשירין ב, ז).

ואמר רב:

לא שנו אלא להחיותו,

אבל ליוחסין - לא,

ושמואל אמר:

לפקח עליו את הגל.

ומי אמר שמואל הכי?!

והאמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל:

אין הולכין בפיקוח נפש אחר הרוב!

טו, ב

אלא, כי איתמר דשמואל, ארישא איתמר:

"אם רוב גויים - גוי",

אמר שמואל:

ולפקח עליו את הגל - אינו כן.

"אם רוב גויים - גוי" - למאי הלכתא?

אמר רב פפא:

להאכילו נבלות.

"אם רוב ישראל - ישראל" - למאי הלכתא?

אמר רב פפא:

להחזיר לו אבידה.

"מחצה על מחצה - ישראל" - למאי הלכתא?

אמר ריש לקיש:

לנזקין.

היכי דמי?

אי נימא: דנגחיה תורא דידן לתורא דידיה - לימא ליה: אייתי ראיה דישאל את ושקול!

לא צריכא, דנגחיה תורא דידיה לתורא דידן,

פלגא - משלם,

ואידך פלגא - אמר להו: אייתי ראיה דלאו ישראל אנא ואתן לכו.

הדרן עלך בתולה נשאת